

Regeringens skrivelse

1996/97:64

Alternativ till traditionell burhållning av höns

Skr.
1996/97:64

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 5 december 1996

Göran Persson

Annika Åhnberg
(Jordbruksdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisas regeringens bedömningar mot bakgrund av Statens jordbruksverks rapport Värphöns–Kontrollstation 1996. Regeringen anser att förbudet mot traditionella burar skall kvarstå och kompletteras genom att funktionskrav införs i 9 § djurskyddsförordningen (1988:539). De väsentligaste funktionskraven vid inhysning av värphöns är tillgång till värprede, sittpinne och sandbad. Dessutom skall inhysningen ske på ett sådant sätt att dödlighet och beteendestörningar hålls på en låg nivå.

Funktionskraven avses gälla alla inhysningssystem för värphöns. Dispens från delar av funktionskraven för en begränsad tid förutsätts kunna ges för traditionella burar som uppfyller högt ställda djurhälso- och djurskyddskrav. Takten i avvecklingen av traditionella burar blir beroende av hur bra anläggningarna är från djurhälso- och djurskyddssynpunkt. Jordbruksverket får i uppdrag att utarbeta en aktionsplan som går ut på att de traditionella burarna successivt byts ut mot andra hönshållningssystem till dess att inga sådana burar finns kvar.

1	Sammanfattning av skrivelsen	4
2	Ärendet och dess beredning	5
3	Statens jordbruksverks förslag	6
4	Djurhälsan är ofta sämre i golvsystem än i bursystem	7
5	Produktion och marknad	8
5.1	Allt färre besättningar med allt fler höns per besättning	8
5.2	Produktion, marknad och kostnader	8
5.3	Livsmedelskvalitet och läkemedelsindustrins krav på äggen	10
6	Arbetsstillfällena och arbetsmiljö	10
6.1	Arbetsstillfällena bör bevaras och arbetsmiljön förbättras	10
6.2	Regeringens bedömning	11
7	Hönshållning i vissa andra länder jämfört med i Sverige	12
7.1	I Sverige har vi krav på hönshållningen som saknar motsvarighet i andra länder	12
7.2	Alternativproduktion och burstorlekar i andra länder	13
8	Inhysningssystem för höns	14
8.1	Varför har vi höns i burar?	14
8.2	Alla nya tekniska system måste prövas och godkännas	15
8.3	System för inhysning av höns – fördelar och nackdelar	16
8.3.1	System för lösgående höns, hög beläggning	16
8.3.2	System för lösgående höns, låg beläggning	17
8.3.3	Traditionella burar	18
8.3.4	Smågruppssystem i s.k. modifierade eller inredda burar	18
8.3.5	Storburar	19
8.3.6	Småskaliga system	19
9	Foder och avel inverkar på produktion, hälsa och beteende	20
9.1	Foder	20
9.2	Avelsfrågor	20

10	Regeringens överväganden beträffande inhysning av höns	21
11	Marknaden och konsumenterna	24
11.1	Konsumenternas betalningsvilja är avgörande för utvecklingen	24
11.2	Från och med den 1 januari 1998 gäller EG:s märkningssystem för ägg i Sverige	26
12	Investeringsstöd	27
13	Utbildning och rådgivning	28
14	Forskning	29
14.1	Forskningens mål och medel	29
14.2	Framtida behov av forskning	30
15	Dispens för traditionella burar som uppfyller höga djurskyddskrav	31
15.1	Ännu finns inga godkända inhysningssystem med hög beläggning för höns	31
15.2	Regeringens överväganden	32
16	Samordning inom EU	34
Bilaga 1	Bakgrund och sammanfattning av Jordbruksverkets rapport 1996:6	35
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanserna	41
Bilaga 3	Sammanfattning av remissyttrandena över Jordbruksverkets rapport 1996:6	42
Bilaga 4	Förteckning över forskningsprojekt	55
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 5 december 1996	66

I skrivelsen redovisas Statens jordbruksverks rapport Värphöns-Kontrollstation 1996 (Rapport 1996:6). Mot bakgrund av bl.a. Jordbruksverkets rapport bedömer regeringen att förbudet mot traditionella burar skall kvarstå och kompletteras genom att funktionskrav införs i 9 § djurskyddsförordningen. De väsentligaste funktionskraven vid inhysning av värphöns är rede, sittpinne och sandbad. Dessutom måste dödligheten, sjukdomsfrekvensen och frekvensen av beteendestörningar vara låg. Funktionskraven föreslås gälla alla inhysningssystem för värphöns.

Regeringen har för avsikt att föra in ett tillägg i 9 § djurskyddsförordningen så att den nu får följande lydelse:

"Höns för äggproduktion får inte inhysas i andra burar än sådana som uppfyller hönsens behov av rede, sittpinne och sandbad. Inhysningen skall ske på ett sådant sätt att dödlighet och beteendestörningar hos hönsen hålls på en låg nivå.

Kraven i första stycket gäller även för andra inhysningsformer.

Jordbruksverket får meddela ytterligare föreskrifter om hur höns skall inhysas.

Om det finns särskilda skäl får Jordbruksverket i enskilda fall medge undantag från kraven i första stycket i enlighet med föreskrifter som meddelas av verket."

Efter hand som kunskaperna om hållande av värphöns ökar kan förändringar och ytterligare bestämmelser behöva införas.

I stort sett alla remissinstanserna anser att funktionskrav är bra och speglar målet att skapa bättre inhysningsförhållanden för höns oavsett inhysningens utformning. Det är i regel mer ändamålsenligt att ställa funktionskrav på en verksamhet än att detaljreglera och införa förbud mot vissa tekniska lösningar. Genom funktionskrav befrämjas flexibilitet och alternativa lösningar som öppnar möjligheter för en ökad mångfald inom ett verksamhetsområde.

Nya inhysningssystem måste prövas från djurhälso- och djurskyddssynpunkt. De nya högbelagda systemen för lösgående höns i stora grupper som Jordbruksverket prövat har hittills givit så få eller så dåliga resultat, främst beträffande fjäderplockning och kannibalism som resulterat i hög dödlighet, att de sannolikt inte kommer att kunna godkännas inom de närmaste åren. Andra lösningar måste därför utvecklas om Sverige skall kunna fortsätta att behålla sin höga självförsörjningsgrad av ägg. En sådan lösning kan t.ex. vara att hönsen hålls i smågruppssystem i inredda burar där de visserligen delvis går på nätgolv men ändå har möjlighet att utföra grundläggande beteenden som att sprätta, sitta på pinne och värpa i rede. Smågruppssystem bygger på att den naturliga flockstorleken för höns är 5–15 hönor. Försök med sådana system har visat att dödlighet i kannibalism och fjäderplockning i regel ligger på en mycket lägre nivå i dessa system än då hönsen hålls i stora grupper.

I Sverige tillåts inte näbbtrimning som innebär att en del av näbben amputeras. Sådana amputationer utförs i de flesta andra jämförbara länder vilket gör att det där är lättare att undvika problem med hackning när höns hålls i stora grupper.

Forskning om alternativa system i hönsproduktionen måste fortsätta. Utbildning och rådgivning måste intensifieras för att underlätta en övergång från traditionella burar till alternativa inhysningssystem för höns. Avgörande för utvecklingen är framstegstakten i forskningen och konsumenternas vilja att betala extra för ägg från höns som hålls i djurvänliga system.

Dispens från delar av de satta funktionskraven bör kunna ges för traditionella burar som uppfyller högt ställda djurskyddskrav. Avvecklingstakten av traditionella burar bör vara beroende av hur bra anläggningarna är från djurhälso- och djurskyddssynpunkt. Jordbruksverket bör få i uppdrag att utarbeta en aktionsplan som går ut på att de traditionella burarna successivt byts ut på ett kontrollerat sätt till dess att inga sådana burar finns kvar. Till slut skall endast system som uppfyller de satta funktionskraven finnas. Utbytestakten bör anpassas till hur snabbt forskningen lyckas utveckla sådana djurvänliga system. Naturligtvis måste dock denna förändring ske så snabbt som möjligt.

2 Ärendet och dess beredning

I djurskyddslagen (1988:534), som trädde i kraft den 1 juli 1988, föreskrivs bl.a. att djur skall skyddas mot onödigt lidande och sjukdom samt att djur skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt. Enligt 9 § djurskyddsförordningen (1988:539) får höns för äggproduktion inte inhysas i burar. Enligt en övergångsbestämmelse till förordningen får befintliga anläggningar för burhöns användas intill utgången av år 1998. Vid behandlingen av propositionen om djurskyddslagen (prop. 1987/88:93, bet. 1987/88:JoU22, rskr. 1987/88:327) uttalade riksdagens jordbruksutskott att sådana alternativa system som nu avses inte får leda till försämringar från djurhälso- eller arbetsmiljösynpunkt. Det bör t.ex. inte accepteras att medicineringen ökar eller att s.k. näbbtrimning kommer till användning.

I samband med beslut om den nya djurskyddslagen beslutade riksdagen även att en utvärdering av arbetet med forskning och försök beträffande olika system för hållande av värphöns skulle göras i form av en s.k. kontrollstation efter en femårsperiod, dvs. år 1993. Förutom denna kontrollstation beslutade riksdagen att en lägesavstämning för pågående försök med alternativa inhysningssystem skulle ske under år 1991 (bet. 1990/91:JoU18, rskr. 1990/91:137). I skrivelse år 1991 lämnade regeringen en sådan redogörelse (skr. 1991/92:68, bet. 1991/92:JoU11, rskr. 1991/92:113). I en därefter följande skrivelse år 1993 har regeringen redogjort för utvecklandet av nya system för hållande av värphöns (skr. 1993/94:106, bet. 1993/94:JoU14, rskr. 1993/94:160).

Genom beslut den 21 april 1994 gav regeringen Statens jordbruksverk i uppdrag att mot bakgrund av bl.a. riksdagens beslut med anledning av den sistnämnda skrivelsen årligen redovisa utvecklingen inom äggproduktionen och arbetet med omställningen av nuvarande burhållningssystem.

I regeringens skrivelse 1994/95:121 lämnades en redogörelse för utvecklingen inom äggproduktionen samt för utvecklandet och provningen av nya system för hållande av värphöns. Vid behandlingen av skrivelsen underströk jordbruksutskottet att beslutet om avveckling av burhöns-systemet inte får innebära att svensk äggproduktion slås ut och ersätts med ägg producerade i andra länders bursystem (bet. 1994/95:JoU12, rskr. 1994/95:186).

Regeringen uppdrog den 16 november 1995, med ändring av sitt beslut den 21 april 1994, åt Statens jordbruksverk att, efter hörande av Sveriges lantbruksuniversitet och med hänsyn till vad som förts fram i jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU12, utförligt redovisa utvecklingen inom äggproduktionen och djupgående utvärdera arbetet med omställningen av nuvarande burhållningssystem. Uppdraget redovisades den 1 april 1996 genom Jordbruksverkets rapport Värphöns-Kontrollstation (Rapport 1996:6). Eftersom denna rapport gjordes mycket utförlig, behövdes inte den redovisning som enligt tidigare riksdagsbeslut planerats till år 1995.

En sammanfattning av Jordbruksverkets rapport 1996:6 finns *ibilaga 1*. Rapporten har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. En sammanställning av remissyttrandena finns *ibilaga 3*.

3 Statens jordbruksverks förslag

Statens jordbruksverk anför i sin rapport, Värphöns-Kontrollstation (Rapport 1996:6), att målsättningen för svensk äggproduktion bör vara att den sker med friska, salmonellafria höns som kan utföra viktiga naturliga beteenden som att värpa i rede, sandbada och sitta på pinne. Samtidigt skall arbetsmiljön i stallarna vara god och priserna på ägg vara konkurrenskraftiga.

Riksdagens jordbruksutskott har uttalat att alternativa system inte får leda till försämringar från djurhälso- eller arbetsmiljösynpunkt och att det inte bör accepteras att medicineringen ökar eller att s.k. näbbtrimning kommer till användning samt att svensk produktion inte får ersättas med importerade burägg.

Jordbruksverket anser att det är omöjligt att genomföra ett burhönsförbud till den 1 januari 1999 som tillgodoser riksdagens krav utan att största delen av de svenska äggproducenterna slås ut. Sverige skulle därmed tvingas importera ägg från höns som haft sämre förhållanden än de svenska burhönsen. Jordbruksverket anför vidare att det från djurskyddssynpunkt inte är försvarbart att hönshållning i nuvarande, traditionella bursystem tillåts.

Jordbruksverket föreslår därför att s.k. funktionskrav ersätter burförbudet och att möjlighet till tidsbegränsad dispens från dessa funktionskrav införs i djurskyddsförordningen. Med funktionskrav menas att vissa grundläggande behov hos hönsen måste tillfredsställas. De viktigaste är att få foder, vatten och frisk luft, att ha en stabil social situation, att kunna värpa i rede, sitta på pinne och att kunna sandbada samt att ha

tillräckligt med rörelseutrymme. Verket föreslår att det blir möjligt att ge dispenser för traditionella burar under en övergångstid. Vid bedömningen av dispenser skulle det omsorgsprogram som näringen utvecklat i samarbete med forskare och rådgivare kunna utnyttjas till vissa delar.

Jordbruksverkets förslag innebär således ett bibehållet förbud mot traditionella burar samtidigt som det öppnar för system där hönsen kan komma att hållas delvis på nätgolv i små grupper men med möjlighet till mycket större beteendepertoar än i traditionella burar. Avvecklings-takten av traditionella burar blir beroende av anläggningarnas status och utvecklingen och godkännandet av alternativa system. Dispens kommer endast att meddelas för de bästa anläggningarna. Utslitna och från djurskyddsynpunkt dåliga burar kommer därmed att försvinna.

4 Djurhälsan är ofta sämre i golvsystem än i bursystem

Jordbruksverket redovisar i rapporten att svensk fjäderfänaering i flera decennier har varit förskonad från allvarliga, smittsamma sjukdomar. Under åren 1994 och 1995 har emellertid utbrott av infektiös bronkit, Newcastlejuka och Mareks sjukdom förekommit.

När det gäller parasitförekomst och utbrott av koccidios har golvbesättningar varit mer drabbade än burbesättningar. Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA, har gjort en undersökning där kvalster påvisades i 6 % av bursystemen och i 33 % av golvsystemen. Under år 1995 förekom koccidiosutbrott i 14 golvbesättningar och två burbesättningar enligt obduktionsmaterial från SVA. Ett vaccin mot koccidios har nyligen introducerats. Enligt SVA bör vaccinet kunna ge ett säkrare skydd än tidigare tillförsel av koccidiostatika som skett genom fodret. Det har emellertid förekommit utbrott i vaccinerade flockar under året.

Dödligheten är i allmänhet högre i golvbesättningar än i burbesättningar. Dödligheten i bursystem varierar mellan 3,9 % och 5,2 % enligt en undersökning under en femårsperiod. Hos golvinhysta höns har dödligheten på grund av sjukdomar och skador i många flockar varit betydligt högre. Det gäller speciellt höns inhysta i de nya våningssystemen (hög beläggning) som provas av Jordbruksverket enligt reglerna för ny teknikprovning och där dödligheten i många fall överskridit Jordbruksverkets gränsvärde på 9 % och varierat mellan 2,9 % och 26,7 %. I besättningar med låg beläggning som studerats av SLU, har dödligheten varierat mellan 4 % och 23 %.

Sedan åren 1990–1991 har en regelbunden salmonellaprovtagning utförts på värphöns i Sverige. Den obligatoriska salmonellakontrollen omfattar samtliga värphönsbesättningar som producerar ägg för konsumtion (undantaget de besättningar varifrån ägg endast säljs direkt till konsument utan något mellanled). Kontrollen organiseras av Jordbruksverket och innebär bl.a. att träckprover tas från ungdjur innan flyttning till produktionsstallar. Provtagningskostnaden betalas av djurägaren. Vid salmonella-

infektion erhålls ersättning. Frekvensen av flockar där salmonella har påvisats har från år 1991 sjunkit påtagligt från 5 % till ca 0,5 % år 1995. Skr. 1996/97:64

Det är mycket viktigt att sjukdomsfrekvensen i alla slags inhysnings-system för höns hålls på en låg nivå.

5 Produktion och marknad

5.1 Allt färre besättningar med allt fler höns per besättning

Enligt Jordbruksverkets rapport finns i Sverige i dag ca 6,1 miljoner värphöns varav omkring 89 % beräknas vara inhysta i burar. År 1995 var den genomsnittliga besättningsstorleken 636 höns per besättning. Huvuddelen (96,5 %) av de svenska värphönsen finns i besättningar med över 200 höns och en mycket stor andel (86 %) finns i stora besättningar med över 4 999 höns per besättning. Antalet besättningar totalt år 1995 var 9 539. Utvecklingen går mot allt färre besättningar med fler höns per besättning, se Tabell 1. Om Sverige skall kunna behålla sin nuvarande självförsörjningsgrad med ägg producerade enbart i alternativa system, krävs att dessa system går att använda i stora besättningar eftersom flertalet höns finns i sådana besättningar.

Tabell 1 Producentstrukturen under åren 1993, 1994 och 1995. Siffrorna gäller förhållanden i juni månad resp. år. Kycklingar ingår ej

Besättnings- storlek	Antal besättningar			Antal höns per besättning			Summa höns		
	1993	1994	1995	1993	1994	1995	1993	1994	1995
1-49	8 764	8 690	7 952	17	17	17	153 210	149 162	133 368
50-199	1 171	1 144	945	79	84	83	91 989	95 633	78 218
200-999	317	220	192	419	480	467	132 745	105 575	89 608
1 000-4 999	259	232	218	2 400	2 488	2 542	621 552	577 252	554 116
Över 4 999	287	287	286	16 602	17 388	18 339	4 764 905	4 990 393	5 244 960
samtliga	10 798	10 573	9 593	534	560	636	5 764 401	5 918 015	6 100 270

Källa: Statistiska Centralbyrån, SCB.

I Östergötlands, Malmöhus och Hallands län finns 40 % av landets värphöns. I Kalmar, Kristianstads och Skaraborgs län finns 25 % och i Norrland finns mindre än 5 % av värphönsen.

5.2 Produktion, marknad och kostnader

De flesta äggen som produceras i Sverige används för konsumtion. År 1995 var partihandelns invägning 68,5 Mkg, vilket är en ökning med 1,5 Mkg jämfört med föregående år men en minskning med 21 Mkg jämfört med år 1985. Förutom till konsumtionsmarknaden går för närvarande ca 15 % av äggen till produktindustri (inkl. bagerinäringen) och 6-7 % till läkemedelsindustri. Under år 1994 konsumerades 110 Mkg vilket var 7 Mkg mer än den inhemska produktionen. Importen var

19 Mkg och exporten 12 Mkg år 1994. Tillverkningen av äggprodukter motsvarar ca 23 Mkg/år och ungefär 25 % av de svenska äggprodukterna exporteras.

Försäljningen av alternativproducerade ägg har inte ökat i samma takt som produktionen. Enligt Jordbruksverkets rapport (källa: EuroEgg & Business AB) utgjorde i januari 1995 alternativäggen 4,3 % av packeriernas inköpta volym men endast 2,7 % av packeriernas sålda volym. I december hade andelen alternativägg i inköpsledet ökat till 8,9 %. I försäljningsledet utgjorde alternativäggen emellertid fortfarande en relativt blygsam andel, 3,8 %, vilket enligt Jordbruksverket tyder på att efterfrågan från konsumenterna på alternativägg inte ökade i samma takt som ökningen av produktionen. Packerierna sålde under december 1995 62 % av alternativäggen som burägg med motiveringen att konsumenternas efterfrågan på alternativägg inte var tillräcklig.

Ägg som förs in i Sverige skall antingen komma från besättningar som omfattas av en salmonellakontroll likvärdig den svenska kontrollen eller också skall besättningen salmonellaundersökas enligt de regler som fastställts av EG-kommissionen. För pastöriserade äggprodukter är importen fri. Från och med år 1998 skall Sverige tillämpa EG:s gemensamma handelsnormer för ägg fullt ut. Sverige är i och med EU-medlemskapet integrerat i en totalmarknad för ägg med mycket stora äggproducerande och äggexporterande länder som Nederländerna och Frankrike.

Produktionskostnaderna för ägg varierar beroende på inhysningssystem, besättningsstorlek, arbetskostnad, foderförbrukning och regional lokalisering. Norra Sverige har en markant konkurrensnackdel jämfört med resten av landet, vilket främst beror på högre fraktkostnader. Produktion i de undersökta alternativa systemen blir sannolikt dyrare än produktion i dagens bursystem. När det gäller nybyggnadskostnader utgör det ökade behovet av byggnadsarea den tyngsta posten. Enligt Jordbruksverkets beräkning är nybyggnadskostnaderna för lösgående höns vid en beläggingsgrad av 7, 9 och 17 höns/m², 482 kr, 425 kr resp. 382 kr per hönsplats. För burar beräknar Jordbruksverket att de traditionella burarna med 600 cm²/höna kostar 327 kr/hönsplats och de s.k. inredda burar med ca 750 cm²/höna kostar 378 kr/hönsplats att bygga nya. (Kostnaden för inredda burar är beräknad exkl. utrustning för automatisk påfyllning av sandbad eftersom detta ännu inte finns i produktion.) Jämförelsevis beräknas EU-burar med 450 cm²/höna kosta 292 kr/hönsplats. Jordbruksverket beräknar att om alla 5,3 miljoner burhönsplatser skulle bytas till nya alternativa system skulle kostnaden ligga kring 2,2 miljarder kronor. En ombyggnad av samtliga dessa platser skulle kosta ca 1 miljard kronor.

Efter EU-inträdet sjönk äggpriset bl.a. på grund av ökande produktion i Sverige och importkonkurrens av ägg från Finland. Producentpriserna i Sverige ligger för närvarande på ungefär samma nivå som inom övriga EU. Avräkningspriset har varierat men låg under år 1995 stundtals under 7,00 kr/kg vilket understeg kalkylerade utgifter vid nyinvestering med drygt 2,00 kr/kg. Detta medförde att många producenter fick svårt att täcka sina rörliga kostnader.

Regeringens bedömning: Genom att funktionskrav införs finns det goda utsikter att inhysningssystem för höns utvecklas som är djurvänliga samtidigt som de uppfyller höga kvalitetskrav på äggen.

Jordbruksverkets bedömning: Jordbruksverket menar att det är angeläget att beakta den konsumtion av ägg som produkt- och läkemedelsindustrin svarar för. Om äggen produceras i system som fördyrar eller som innebär att vissa krav inte kan uppfyllas, kommer industrin att finna andra vägar för sin tillförsel.

Remissinstanserna: Livsmedelsverket förutsätter att tillämpade inhysningsformer för värphöns inte negativt påverkar livsmedelskvaliteten på ägg eller kött. Läkemedelsindustrin betonar att den har som ett absolut krav att äggulepulvret är fritt från restprodukter av t.ex. läkemedel, att hygien är hög och att bl.a. fettsyrsammansättningen är riktig. Nordiska Samfundet Mot Plågsamma Djurförsök tillsammans med Sveriges Djurskyddsföreningars Riksförbund anser att påståendet att läkemedelsindustrin endast kan använda svenska burägg för sin produktion nu kan avfärdas från debatten.

Skälen för regeringens bedömning: Från konsumentsynpunkt är det viktigt att kvaliteten på äggen är hög. Faktorer som kan påverka kvaliteten är om ägg hamnar i ströbädden och blir liggande, om de får yttre skador eller om de blir mycket smutsiga.

Huvudparten av de ägg som läkemedelsindustrin använder i dag är producerade i Sverige. Det är förståeligt att de krav som ställs på ägg för läkemedelstillverkning är höga eftersom äggprodukterna används för att tillverka medicinska preparat. Läkemedelsindustrins krav på att äggulepulvret som används skall vara fritt från restprodukter som kan härstamma från t.ex. bekämpning av kvalster, koccidios eller andra sjukdomar är rimliga. Ett annat krav är att äggen produceras under betryggande hygieniska förhållanden samt att hönsen utfodras med ett foder som säkerställer en för läkemedelsindustrin rätt kvalitet på äggpulvret med avseende på bl.a. sammansättningen av fettsyrorna. Regeringens bedömning är att dessa krav bör kunna tillgodoses då hönsen hålls i system där även hönsens funktionskrav blir uppfyllda.

6 Arbetstillfällena och arbetsmiljö

6.1 Arbetstillfällena bör bevaras och arbetsmiljön förbättras

I dag sysselsätter svensk äggnäring och fodertillverkning ca 2 200 personer på heltid och 2 000 personer på deltid. I den nuvarande arbetsmarknadspolitiska situationen är det av stor betydelse att alla möjligheter till arbetstillfällena kan tas till vara. Mot denna bakgrund är det viktigt att

sysselsättningen även inom äggproduktionen bevaras. Detta är möjligt om infasningen av alternativa system sker successivt. En utveckling av äggproduktionen mot fler anläggningar med färre höns per anläggning skulle kunna ge arbetstillfällen till fler personer. Redovisningen under avsnitt 5.1 talar emellertid för att utvecklingen går åt andra hållet.

För dem som arbetar med hönsen är det mycket viktigt att arbetsmiljön i hönshuset är god. I en del inhysningssystem kan luftkvaliteten vara mindre god. Dammet i luften kan innehålla bl.a. kvalster och endotoxiner. (Endotoxiner är giftiga ämnen som finns i cellväggarna hos vissa bakterier. Endotoxiner kan vid inandning ge feber. Större mängder kan förorsaka dödlig chock, s.k. sepsis.) Även svåra arbetsställningar kan förekomma. Ett stort arbetsmiljöproblem är den organiska fosforförening som används vid kvalsterbekämpning. I en fältundersökning påvisades kvalsterangrepp i 6 % av burbesättningarna och i 33 % av besättningarna med olika typer av golvsystem.

6.2 Regeringens bedömning

Regeringens bedömning: Forskning om arbetsmiljön i alternativa system bör intensifieras.

Jordbruksverkets förslag: Enligt tidsstudier som redovisas i Jordbruksverkets rapport tillbringar skötaren 2–2½ gånger mer tid i ett golvhönsstall än i ett burhönsstall. En av orsakerna är plockning av fellagda ägg. Djurskötaren exponeras också för betydligt högre dammhalter som även kan innehålla endotoxiner, kvalster m.m. Ett krävande arbetsmoment är då stallet skall tömmas på höns inför slakten. Förhöjda ammoniakhalter kan förekomma i system med lösgående höns om inte ströbädden sköts men ammoniakhalten beror till största delen på lagringstiden i stallet och mängden gödsel. Det kan vara svårt att uppfylla de ergonomiska kraven vid insamling av fellagda ägg, tillsyn och rengöringsmomenten. Den nära kontakten med hönsen i system med lösgående höns kan upplevas som både fysiskt och psykiskt pressande av skötaren men kan även upplevas positivt. Mot bl.a. denna bakgrund anser Jordbruksverket att det krävs en förlängning av försökstiden för att man ska kunna lösa arbetsmiljöproblemen.

Remissinstanserna: De flesta instanser som kommenterat arbetsmiljön anser att den inte är tillräckligt undersökt och att den bör vägas in i diskussionen om inhysningsformer för värphöns. Majoriteten av instanserna föreslår att vid införandet av funktionskrav bör även arbetsmiljön beaktas. Två djurskyddsorganisationer menar att arbetsmiljön måste anpassas till hönsen.

Skälen för regeringens bedömning: Det finns flera ännu olösta problem när det gäller arbetsmiljön i hönsstallar. Det är således viktigt att forskning inom detta område intensifieras så att problemen kan lösas inom den tid som står till förfogande fram till dess att nya system skall vara i bruk. Det är i detta sammanhang betydelsefullt att både djurmiljö

och arbetsmiljö bedöms samtidigt.

Skr. 1996/97:64

Regeringen vill påpeka vikten av att i den provning av ny teknik som utförs av Jordbruksverket skall även ingå studier av arbetsmiljön. Det är angeläget att arbeta fram gränsvärden för olika faktorer liknande de "ribbor" som Jordbruksverket har satt upp när det gäller djurhälsa och djurmiljö.

7 Hönshållning i vissa andra länder jämfört med i Sverige

7.1 I Sverige har vi krav på hönshållningen som saknar motsvarighet i andra länder

Den svenska inhysningen ställer vissa krav på hönshållning som är strängare än i de flesta andra länder. De viktigaste kraven är förbud mot näbbamputation och förbud mot rutinmässig inblandning av antibiotika i foder. Dessutom sätter vårt tidvis bistra klimat ytterligare restriktioner. Dessa förhållanden påverkar möjligheterna att hålla höns i lösgående system i vårt land. I Sverige är näbbamputation inte tillåten. Riksdagens jordbruksutskott har uttalat att användandet av nya system inte heller får medföra att näbbamputation börjar användas i landet. Näbbamputation är ett ingrepp som i många länder tillämpas för att minska förekomsten av kannibalism och fjäderplockning. Ingreppet görs på daggamla kycklingar eller vid t.ex. 12 veckors ålder och innebär att man amputerar cirka en tredjedel av övre delen av näbben. Näbbtrimning gör att det blir svårare för hönan att greppa om exempelvis en fjäder. Det leder emellertid också till bestående obehagskänslor som förmodligen gör att hönan undviker att använda näbben. Näbben innehåller många nerver. Näbbamputation ger därför upphov både till akut smärta i samband med ingreppet och till kronisk smärta samt till nedsatt känslighet. Ingreppet är godkänt i flertalet länder i världen och utförs rutinmässigt på i stort sett samtliga höns i t.ex. Danmark. Det är inte godtagbart från svensk djurskyddssynpunkt och är heller inte tillåtet i Finland och i Norge. Enligt den schweiziska lagstiftningen får näbbarna inte amputeras i sådan utsträckning att hönsen inte kan äta normalt. I Schweiz näbbamputeras för närvarande ca 50 % av värphönsen.

I Sverige är det förbjudet att ge värpande höns antibiotika i tillväxt- och produktionsfrämjande syfte, vilket förekommer i vissa andra länder. Om djuren ges antibiotika rutinmässigt i fodret kan detta visserligen bidra till en lägre sjukdomsfrekvens men samtidigt finns risk att resistent bakteriestammar utvecklas. Till skillnad från bl.a. övriga EU-länder behandlas dessutom koccidiostatika som veterinärmedicinska läkemedel i Sverige och får alltså endast användas efter receptförskrivning av veterinär.

Det har stor betydelse för produktionen vilka karenstider som tillämpas efter att hönsen fått medicinska behandlingar, eftersom de ägg som värps under karensen inte får säljas. I Sverige tillämpas t.ex. en dags karenstid vid bekämpning av kvalsterangrepp, något som kan förekomma i större

utsträckning hos golvhöns än hos burhöns, medan vissa länder inte tillämpar någon karenstid alls. Enligt Jordbruksverkets rapport gjordes år 1994 en undersökning avseende fågelkvalster i olika inhysningssystem. Den visade att kvalster fanns i 6 % av burhönssystemen och i 33 % av golvsystemen. Jordbruksutskottet har uttalat att medicineringen inte får öka i samband med övergång till nya system.

Det kalla svenska vinterklimatet innebär ett större behov av tillsatsvärme i värphönshus i vårt land än vad man har i de flesta andra europeiska länder. I inhysningssystem med ett relativt lågt antal höns per stallbyggnad är känsligheten för låga temperaturer större eftersom hönsens egen värmeproduktion totalt sett inte blir lika hög som i hus med högre beläggning. Om hönsen fjäderplockar varandra och får många kala områden på kroppen, innebär detta också att värmen måste ökas för att hönsen inte skall frysa. Dessutom måste en nästan naken höna kompensera sig för de stora värmeförluster det medför att vara dåligt befjädrad. En sådan höna kan kompensera sig genom att äta ca 30 % mer foder än en höna med god befjädring.

7.2 Alternativproduktion och burstorlekar i andra länder

Andelen ägg producerade i alternativa system är obetydlig i Finland och i Norge, men i Danmark är den 25 % och i Holland 30 %. I dessa båda senare länder ges etableringsstöd för alternativproduktion. I Tyskland och England produceras 20 % av äggen i alternativa system. I Schweiz är det sedan år 1992 förbud mot hönshållning i konventionella burar. Där är målet att självförsörjningsgraden av ägg skall vara ca 50 %. I Schweiz är också importen av ägg kopplad till handeln med inhemska ägg. Importen regleras på ett sådant sätt att den inhemska avsättningen alltid är tryggad trots att de inhemska äggen är dyrare än de importerade. I dagens läge kan inte Sverige som medlemsland i EU använda sådana åtgärder för att gynna inhemsk produktion.

Näbbamputation är mycket vanlig i andra länder. I en del länder näbbamputeras inte bara lösgående höns utan även höns i burar. I t.ex. Danmark är det endast höns i ekologisk produktion som inte näbbamputeras. Dödligheten bland de ekologiska hönsen är där relativt hög (upp till 10 %) vilket har lett till att det Dyretiske Råd, som lyder under Justitieministeriet, har uttalat betänkligheter beträffande ekologisk hönshållning från djurhälso- och djurskyddssynpunkt.

När det gäller traditionella burar har de flesta länder avsevärt lägre krav på ytor än Sverige som kräver 600 cm²/höna. Ett undantag är Norge som kräver en större yta med 700 cm²/höna. I Finland gäller 480 cm²/höna och i Danmark 600 cm²/höna. EG:s regler är att varje höna skall ha minst 450 cm². I USA är det vanligast med 300–350 cm²/höna. Förutom höga ytkrav har Sverige också unika krav på klonötare och täta sidoväggar i burarna, se Tabell 2. I stallar som förprövas skall hönsburar dessutom vara försedda med sittpinne.

Tabell 2 Minimikrav för värphönsburar i EU och Norge, Sverige, Danmark och Finland Skr. 1996/97:64

	EU	Norge	Sverige	Finland	Danmark
Minimiyta/ höna (cm ²)	450	700	600	480	600
Max antal hönor/bur	-	3	-	5	6
Minimihöjd burar (cm)	40 *	42	38	38	40
Max antal våningar	-**	3	3	3	3
Maximal golvlutning (%)	14	12	12	15	12
Fodertråg/ höna (cm)	10	15	12	12	12
Antal vattenställen/höna	2	2	2	2	2
Täta mellanväggar	nej	nej	ja	nej	nej
Klonötare	nej	nej	ja	nej	nej
Förbud mot näbbamputation	nej	ja	ja	ja	nej

* Minst 40 cm i minst 65 % av burens area och icke under 35 cm någonstans i buren.

** Fler än tre våningar tillåts endast om lämpliga åtgärder gör det möjligt att utan svårigheter inspektera samtliga våningar.

Källa: Nordisk Fjærfeforbund, SJV, rådets direktiv (EEG) nr 166/88 av den 7 mars 1988 om anpassning till domstolens dom i mål 131/86 upphävande av rådets direktiv (EEG) nr 113/86 av den 25 mars 1986 om en minimistandard för skyddet av värphöns i bur.

EG-kommissionen väntas inom kort presentera en rapport om hönshållningen inom EU. Sverige har agerat aktivt för att driva på diskussionen om inhysning av värphöns inom unionen.

8 Inhysningssystem för höns

Det inhysningssystem som i dag är mest utbrett är de traditionella burarna som varken är utrustade med värprede eller möjligheter till sandbadning. De flesta har inte heller sittpinne. Djurskyddslagens krav tillåter inte fortsatt produktion i sådana burar efter den 1 januari 1999. De system för lösgående höns som i dag är tillåtna är sådana med låg beläggning. System för lösgående höns med hög beläggning har ännu inte visat sig tillräckligt bra från djurskydds- och djurhälsosynpunkt och får för närvarande bara användas inom reglerna för ny teknikprovning.

8.1 Varför har vi höns i burar?

Fram till ungefär år 1950 gick de flesta höns på golv med ströbädd. Antalet höns/m² varierade i allmänhet mellan fyra och sex men kunde även uppgå till åtta höns/m². En stadigt ökande befolkning medförde att efterfrågan på ägg steg vilket i sin tur innebar att mer effektiva inhysningsformer krävdes för att den svenska äggproduktionen skulle kunna hålla takt med konsumtionen. Burarna utvecklades delvis som ett svar på effektivitetssträvandena inom äggproduktionen men gav även hönsen fördelar genom att djurhälsan förbättrades jämfört med om hönsen gick på golv. Orsaken var bl.a. att risken för tarmparasiter minskade då djuren skiljdes från sin avföring.

Hönsburar började utvecklas på 1930-talet och var till en början avsedda för en höna per bur, men omkring år 1950 började man gå över till att ha små grupper av höns i varje bur. I början var dödligheten i burar högre än i konventionella golvsystem men dödligheten kom efter hand att sjunka betydligt. En fördel med burar var att man kunde hålla 2–3 gånger så många höns per ytenhet som när hönsen gick på golv. Arbetskostnaden blev också lägre eftersom det var lättare att mekanisera bl.a. utfodring och utgödsling i bursystemen. Foderförbrukningen blev lägre i burar samtidigt som produktionen blev högre än då hönsen gick på golv. Å andra sidan var kostnaderna för att investera i burar relativt höga.

Samtidigt som burhållningen innebar produktionsfördelar gav den alltså även hönsen ett visst skydd mot sjukdomar som tidigare lätt spred sig i hönsgrupperna. Vacciner mot ett antal vanliga hönssjukdomar hade då ännu inte utvecklats. I och med att hönsen inte längre gick på ströbädd utan på nätgolv kom de inte längre i kontakt med varandras avföring. Risken för smittspridning minskade därför. De senaste årens forskning om värphönsens beteende har emellertid lärt oss att de s.k. traditionella burarna inte i tillräcklig grad uppfyller hönsens behov i flera olika avseenden. Forskningen har därför, sedan slutet på 1980-talet, främst inriktat sig på att undersöka system för lösgående höns.

8.2 Alla nya tekniska system måste prövas och godkännas

Alla nya tekniska system och ny teknisk utrustning för djurhållning måste godkännas av Jordbruksverket från djurhälso- och djurskyddssynpunkt innan de får användas. Detta gäller enligt 7 och 8 §§ djurskyddsförordningen (1988:539). Bestämmelsen om att ny teknisk utrustning skall godkännas trädde i kraft den 1 juli 1990 med avsikt att begränsa spridningen av nya system och anordningar till dess att de visat sig vara djurskydds- och djurhälsomässigt godtagbara. Systemen måste alltså uppfylla vissa krav när det gäller bl.a. dödlighet, sjukdomsfrekvens och produktion för att tillåtas. De gamla, konventionella golvsystemen med sex till nio höns/m² anses inte vara ny teknik, eftersom de funnits under lång tid och därmed prövats erfarenhetsmässigt. Dessa lågbelagda system behöver således inte prövas enligt de angivna bestämmelserna utan kan användas helt fritt. Däremot måste alla system för lösgående höns med en beläggingsgrad högre än nio höns/m² golvyta prövas av Jordbruksverket. Dessa provningar delas in i en experimentell fas och en fältfas där fältfasprovet äger rum i vanliga kommersiella produktionsanläggningar hos enskilda lantbrukare. Antalet anläggningar i fältfasen begränsades från början till tio per fabrikat men ökades år 1995 till 15. Utvärdering och provning för godkännande skall ske när resultat från 15 hönsomgångar i fältfasen föreligger. En hönsomgång varar ca 60–65 veckor. Djuren sätts in vid ca 16 veckors ålder och slaktas i allmänhet vid ca 80 veckors ålder.

Sammanlagt ingår för närvarande 130 000 hönsplatser i provningarna av ny teknik. Totalt har provningarna hittills kostat 3,7 miljoner kronor som utbetalats till ansvariga forskare för arbete och omkostnader samt till försöksvärdar i ersättning.

Jordbruksverket rapporterar att av de tre fabrikat som ingår i provningarna av ny teknik beräknas inte något bli godkänt under det närmaste året antingen på grund av för få eller för dåliga resultat. Tidigare har Jordbruksverket angivit att ett nytt system skulle kunna tas upp för slutlig utvärdering och eventuellt godkännande under år 1995 och ytterligare ett under år 1996. Provningarna har emellertid visat så stora nackdelar och problem med systemen från djurhälso- och djurskyddssynpunkt att ännu inget system kunnat godkännas. Utmärkande för de provade systemen är att de är mycket känsliga för yttre störningar. De allvarligaste problemen som registrerats utgörs av den höga dödligheten och den utbredda förekomsten av fjäderplockning och kannibalism. Det saknas kunskap om hur stabilitet i totalresultat mellan omgångar skall uppnås. Hönsens dödlighet i burar är vanligen mellan 3 % och 5 %. I provningarna av ny teknik har Jordbruksverket satt ett gränsvärde för dödlighet på 9 % för högbelagda s.k. intensiva golvsystem. I många fall har detta gränsvärde överskridits. I flera omgångar av vissa fabrikat har dödligheten varit så hög som 25 % vilket måste betraktas som oacceptabelt.

8.3 System för inhysning av höns – fördelar och nackdelar

De vanligaste inhysningssystem som skulle kunna användas för höns i Sverige och som Jordbruksverket redovisar i sin rapport är system för lösgående höns med hög eller låg beläggning, bursystem med traditionella eller modifierade burar samt dessutom storburar och småskaliga system.

De högbelagda systemen har i regel 15–18 höns/m² golvareal och de lågbelagda har 7–9 höns/m². Det är fritt för vem som vill att starta äggproduktion med de lågbelagda systemen, men de högbelagda räknas som ny teknik och måste då prövas av Jordbruksverket. Ungefär 11 % av de svenska hönsen är inhyta i system där hönsen är lösgående. Resten av hönsen finns i traditionella burar.

8.3.1 System för lösgående höns, hög beläggning

Inhysningssystem av tre fabrikat provas av Jordbruksverket i ny teknikprovning, nämligen Oli-Voletage, Marielund och Vencomatic. Oli-Voletage har hunnit längst i provningarna med 15 hönsomgångar i fältfasen. Marielund-systemet har resultat från sex fältfasomgångar och Vencomatic från fyra omgångar. Inget system förväntas bli godkänt inom det närmaste året beroende på för få eller för dåliga resultat. De problem som visat sig i de högbelagda, lösgående systemen är främst att produktionen blir osäker på grund av utbrott av i första hand kannibalism, fjäderplockning och koccidios. (Koccidios är en tarmsjukdom som ger blodig diarré. Den orsakas av parasiter i bl.a. ströbädden och kan vara dödlig.) Sådana utbrott blir allvarliga i de stora grupper som det rör sig om i dessa system. Även hönssort och utfodring inverkar. Dödligheten i provningarna av ny teknik har varierat mellan 2,9 % och 26,7 %. Jordbruksverket har satt 9 % som en maximal gräns för godkännande. I traditionella burar har dödligheten under en femårsperiod varierat mellan

Fördelar med högbelagda system för lösgående höns är att

- hönsen kan utföra naturliga beteenden som att värpa i redan, sitta på pinne, sprätta och sandbada
- hönsen har stor rörelsefrihet som stärker skelett och muskulatur.

Nackdelar med systemen är att

- de är känsliga för brister och störningar som kan utlösa allvarliga, ej godtagbara utbrott av fjäderplockning och kannibalism. Dödligheten har varierat mellan 2,9 % och 26,7 %
- risken för fellagda ägg är relativt stor. Äggplockning kräver hög arbetsinsats
- risken för parasitangrepp är relativt stor
- ammoniakproduktionen kan bli relativt hög på grund av ströbädden
- lösgående höns medför förhöjd dammhalt i luften.

8.3.2 System för lösgående höns, låg beläggning

Som lågbelagda system för lösgående höns räknas system med maximalt nio höns/m² golvyta. Dessa system har i allmänhet gödselbinge. Intresset för dessa har enligt Jordbruksverket ökat på senare tid bland producenter, bl.a. på grund av att de högbelagda systemen hittills givit stora problem. Dessutom kan de lågbelagda systemen lättare anpassas till EG:s märkningsregler, vilka träder i kraft för Sveriges del den 1 januari 1998 (se avsnitt 11.2). Systemen betraktas inte som ny teknik. De får därmed användas fritt och behöver inte provas för godkännande. Därför finns endast begränsade resultat som beskriver hur de fungerar. Jordbruksverket rapporterar emellertid att Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) gjort en inventering av lågbelagda system. Inventeringen visade bl.a. att dödligheten var 4 %–10 %. En vanlig orsak var kvävning då djuren hopade sig i redan eller i hörn av byggnaderna. Kannibalism uppfattades dock inte som något större problem. Andelen golvagg var låg och oftast under 3 %. Andra resultat från SLU visar att dödligheten i lågbelagda system kan uppgå till ca 23 %. Jordbruksverket beräknar att det finns ca 550 000 hönsplatser i lågbelagda system.

Fördelar med lågbelagda system för lösgående höns är att

- hönsen kan utföra naturliga beteenden som att värpa i redan, sitta på pinne, sprätta och sandbada
- hönsen har stor rörelsefrihet som stärker skelett och muskulatur.

Nackdelar med systemen är att

- de är känsliga för brister och störningar som kan utlösa utbrott av fjäderplockning och i vissa fall kannibalism
- risken för parasitangrepp är relativt stor
- ammoniakproduktionen kan bli relativt hög på grund av ströbädden

- lösgående höns medför förhöjd dammhalt i luften.

Skr. 1996/97:64

8.3.3 Traditionella burar

Antalet burhönspplatser beräknas uppgå till 5,3 miljoner. Riksdagens beslut angående burhöns år 1988 har inneburit att förnyelsetakten av burbeståndet har avtagit och att många burar i dag är föråldrade och utslitna. Utslitna burar utgör ett djurskyddsproblem. Fjäderplockning och kannibalism uppträder även i burar. Skillnaden mot golvsystem är att hackande höns endast kan hacka på de höns som hålls i samma bur. Utbredningen begränsas därmed.

Fördelar med traditionella burar är att

- damm- och ammoniakproduktionen som regel är begränsad
- produktionen är relativt okänslig för yttre störningar. Dödligheten ligger ganska stabilt mellan 4 % och 5 %
- fellagda ägg ej behöver plockas
- risken för parasitangrepp är begränsad.

Nackdelen med burarna är att

- hönsen inte kan utföra beteenden som att värpa i rede, sitta på pinne, sprätta och sandbada
- hönsen har begränsad rörelsefrihet som ger svagt skelett och svag muskulatur
- problem med bl.a. fettlever och förväxta klor kan uppträda.

8.3.4 Smågruppssystem i s.k. modifierade eller inredda burar

Jordbruksverket anger att en utvecklingsväg när det gäller att finna bättre inhyningsformer för värphöns är s.k. smågruppssystem eller inredda burar. Anledningen är att det är svårt att utan problem hålla stora hönsflockar på en begränsad yta samtidigt som traditionella burar utgör en alltför karg miljö för hönsen. Inredda burar förses med värprede, sittpinne och sandbad. Detta ger hönsen möjlighet att utföra vissa viktiga, naturliga beteenden samtidigt som ytan per höna ökar. Smågruppssystem i inredda burar har i begränsad omfattning undersökts på forskningsnivå vid SLU och även utomlands. Utgångspunkten har varit att den naturliga gruppstorleken för värphöns är 5–15 höns. Kunskaperna om funktionen och säkerheten i smågruppssystem är ännu begränsad men erfarenheterna av bl.a. svensk forskning är goda. De smågruppssystem som hittills prövats har varit för grupper om 5–10 höns. Forskningen har utförts i burar där ytan per höna varit ca 40 % större än i traditionella burar, dvs. 750 cm²/höna jämfört med 600 cm²/höna. Även volymen har varit större beroende på ca 20 % högre höjd. Reden, sittpinne och sandbad har funnits för varje grupp. Studierna har bl.a. visat att djuren ofta utnyttjar rede och sittpinnar. En klar ökning av skelettstyrkan och en förbättring av befjädringen har registrerats hos höns i inredda burar jämfört med höns i konventionella burar. Dödligheten har varit lika låg som i de

traditionella burarna. Det är emellertid ännu oklart bl.a. vilken gruppstorlek som är optimal och hur sandbaden skall utformas och skötas på ett rationellt sätt.

Fördelarna med inredda burar är att

- hönsen ges tillgång till reden, sittpinnar och sandbad, vilket är en förutsättning för att de skall kunna utföra viktiga naturliga beteenden
- de är relativt okänsliga för yttre störningar. Dödligheten är låg och ligger i nivå med traditionella burar
- risken för parasitangrepp är begränsad
- ammoniakproduktionen är begränsad.

Nackdelarna med de inredda burarna är att

- hönsen har mer begränsad rörelsefrihet än i system för lösgående höns.

8.3.5 Storburar

Inredda burar skall inte förväxlas med s.k. storburar som under 1980-talet prövades försöksmässigt i olika länder, däribland Sverige, Storbritannien, Tyskland och Schweiz. I andra länder än i Sverige finns de även i produktionsanläggningar. Gruppstorleken i storburar varierar mellan 15 och 40 höns i varje bur. Erfarenheterna har varierat och problem med bl.a. hög dödlighet och dålig hygien har förekommit. Inspektionsmöjligheterna är dåliga och det är problem med arbetsmiljön, särskilt vid utslaktning. Storburarna i nuvarande utformning kan därför inte betraktas som något alternativ för svensk hönshållning.

8.3.6 Småskaliga system

Jordbruksverket delar upp systemen för småskalig produktion i två grupper. Den ena gruppen är system som kan förekomma i både stor och liten skala. Hit hör alla de system som behandlats tidigare. Det är alltså inget som hindrar att man minskar anläggningens storlek till ett mindre antal höns. En konsekvens av småskaligheten är att man av kostnadsskäl måste ersätta mekaniska hjälpmedel med manuellt arbete, t.ex. när det gäller utgödning och ägginsamling. Från arbetsmiljösynpunkt är det emellertid lämpligare med mekanisk hantering. Till den andra gruppen hör system som enbart kan förekomma som småskaliga, t.ex. flyttbara hönshus och vandringshönshus. Antalet höns per hus är vanligen begränsat till 300–400. Antalet hus per producent begränsas sedan i sin tur av tillgång till lämplig mark. Produktion av ägg i småskaliga system bedöms inte kunna få någon större omfattning utan får närmast betraktas som en intressant nischproduktion.

Fördelar med de småskaliga systemen är att

- djurvänliga inhysningssystem med möjlighet till utevistelse sommartid kan väljas.

Nackdelarna är att

Skr. 1996/97:64

- risken för parasitangrepp och, vid utevistelse, salmonellasmitta ökar
- miljön i hönshuset kan vintertid bli dålig, om inte behovet av värme och ventilation tillgodoses.

9 Foder och avel inverkar på produktion, hälsa och beteende

9.1 Foder

Fodrets sammansättning och struktur har stor betydelse för hur mycket ägg som kan produceras med en viss foderförbrukning. Hönsens hälsa och beteende kan också påverkas av fodret. I vissa fall rapporteras från praktiken att förändringar i foderstaten under produktionsperiodens gång gett upphov till kannibalism och fjäderplockning. Ofta har djurgrupper i golvsystem härvidlag visat sig betydligt mer känsliga än burhållna höns för förändringar i fodret. Även en för låg proteinnivå kan få som resultat att befjädringen försämras. Detta gäller såväl burhöns som golvhöns. Havre anses vara värdefullt i foderblandningen. Undersökningar har visat att havre kan förbättra befjädringen.

9.2 Avelsfrågor

Rasen har stor betydelse för hur djuret reagerar i olika miljöer. Dagens högvärpande hönssorter har i många generationer avlats för produktionsrelaterade egenskaper i burar såsom foderomvandling och värpning. Mycket litet medvetet avelsarbete har gjorts för egenskaper viktiga i en alternativ miljö. Dagens avelsarbete utförs av internationellt verksamma företag. Dessa har, i varje fall i dagsläget, visat föga intresse att ändra sina övergripande avelsmål. Avelsarbete med golvhållna djur är svårt på grund av bristen på definierade och lätt registrerade produktionsegenskaper av beteendekaraktär och svårigheterna till individuell kontroll av avelsdjuren. Undersökningar har visat att det finns skillnader mellan hönssorter både när det gäller traditionella produktionsegenskaper och andra egenskaper, delvis betingade av hönsens beteende, som befjädring, hackningsskador och fothälsa. Resultaten pekar på möjligheterna att utveckla specialanpassade djur för olika miljöer. Detta kan emellertid ta mycket lång tid.

Regeringens bedömning: Regeringen bedömer att 9 § djurskyddsförordningen (1988:539) bör ändras så att den får följande lydelse: "Höns för äggproduktion får inte inhysas i andra burar än sådana som uppfyller hönsens behov av rede, sittpinne och sandbad. Inhysningen skall ske på ett sådant sätt att dödlighet och beteendestörningar hos hönsen hålls på en låg nivå.

Kraven i första stycket gäller även för andra inhysningsformer.

Jordbruksverket får meddela ytterligare föreskrifter om hur höns skall inhysas.

Om det finns särskilda skäl, får Jordbruksverket i enskilda fall medge undantag från kraven i första stycket i enlighet med föreskrifter som meddelas av verket."

Jordbruksverkets förslag och regeringens bedömning stämmer i huvudsak överens. Verket föreslår att funktionskrav införs i djurskyddsförordningen i stället för burförbud. Verket anser att funktionskrav för höns liknande dem som har föreslagits av institutionen för husdjurshygien vid SLU kan vara lämpliga att skriva in i författningstexten. Dessa omfattar bl.a. krav på tillgång till foder, vatten, sittpinne, rede, sandbad och en stabil social situation.

Remissinstanserna: Förslaget att införa funktionskrav anses positivt från djurskyddssynpunkt av majoriteten av remissinstanserna. Endast Svenska lantägg AB anser att det är olämpligt att införa funktionskrav i dagens läge med motiveringen att dessa kommer att fastställas långt innan någon vet om funktionerna fungerar i praktisk produktion eller om dessa produktionsmetoder blir konkurrensdugliga på en svensk marknad som är öppen för andra EU-länder. Familj jordbrukarnas riksförbund och Konsumenter i Samverkan–Underverket har inte kommenterat förslaget med funktionskrav men föreslår att burförbudet skall stå fast i enlighet med gällande lagstiftning. Föreningarna Djurens Vänners Riksorganisation och Nordiska Samfundet Mot Plågsamma Djurförsök tillsammans med Sveriges Djurskyddsföreningars Riksförbund anser inte att 9 § djurskyddsförordningen skall ändras men att funktionskraven är väl formulerade och kan bli ett komplement till 9 § djurskyddsförordningen. Sveriges konsumentråd tillsammans med Konsumentgillesförbundet anser att det är av stor vikt att förbudet mot traditionella burar genomförs. Samtidigt ställer de sig positiva till Jordbruksverkets förslag att införa funktionskrav i stället för burförbud i djurskyddsföreskrifterna.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt djurskyddslagen skall djur behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. Djur som föds upp eller hålls för produktion av livsmedel, ull, skinn eller pälsar eller för att användas i tävling skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet

att bete sig naturligt. Det är viktigt att inhysningen av värphöns sker på ett sätt som är förenligt med dessa krav. Inhysning av höns i burar, där hönsen inte har möjlighet att utföra sina grundläggande beteenden som att värpa i rede, sitta på pinne, picka, sprätta och sandbada eller där hönsen inte har tillräckligt med rörelseutrymme kan inte accepteras. Inte heller kan de inhysningssystem godtas där dödligheten på grund av kannibalism eller av andra skäl är oacceptabelt hög. Flertalet av dagens inhysningssystem motsvarar inte lagens krav. Enligt regeringens bedömning måste därför produktionsmetoden förändras.

Det är angeläget att förbudet mot traditionella burar genomförs, eftersom de inte motsvarar djurskyddslagens krav. Utgångspunkten måste vara att värphöns skall inhysas på ett sätt som är förenligt med djurskyddslagens krav på god djurmiljö, god djurhälsa och möjlighet för djuren att bete sig naturligt (4 § djurskyddslagen). Det viktigaste när det gäller inhysningssystem är att utgå från vad som är betydelsefullt för hönsen. Det är helt klart att traditionella burar inte uppfyller djurskyddslagens krav när det gäller möjligheten till naturligt beteende, även om djurhälsan oftast är mycket god i dessa burar. Detta innebär emellertid inte att alla bursystem i sig nödvändigtvis måste vara förkastliga.

Inhysningsformer där hönsen tillåts utföra flera av sina grundläggande beteenden och där samtidigt hälsotillståndet är gott och dödligheten låg måste betraktas som fördelaktiga för djuren. Detta gäller även om de till det yttre har en sådan begränsning att de kan anses vara en form av burar. Riksdagens jordbruksutskott underströk redan tidigare (bet. 1993/94:JoU14) vikten av att forskning rörande alternativ till de nuvarande bursystemen blir så mångsidig som möjligt. Vidare anförde utskottet: "Liksom hittills bör verksamheten kunna omfatta även modifierade bursystem, under förutsättning att dessa bedöms kunna uppfylla kraven från arbetsmiljö- och djurskyddssynpunkt." I stället för ett fullständigt förbud mot alla typer av burar har Jordbruksverket föreslagit att funktionskrav införs, vilka skall gälla för alla inhysningsformer. Av remissutfallet i ärendet framgår att enigheten är stor i denna fråga. Enligt regeringens mening talar en rad skäl för att i denna del följa Jordbruksverkets förslag.

Funktionskraven som de beskrivits av institutionen för husdjurshygien vid SLU är biologiskt grundade och inriktar sig på hönans behov generellt. De begränsar sig därför inte till att gälla i ett enskilt system. Tvärtom är dessa för hönan grundläggande behov desamma oavsett inhysningsform och gäller såväl för befintliga som för eventuellt framtida system. Regeringen delar i denna del Konkurrensverkets bedömning att det i regel är mer ändamålsenligt att ställa funktionskrav på en verksamhet än att detaljreglera och införa förbud mot exempelvis vissa tekniska lösningar. Genom funktionskrav befrämjas flexibilitet och alternativa lösningar som öppnar möjligheter för en ökad mångfald inom ett verksamhetsområde.

Tack vare de forskningssatsningar som gjorts sedan den nya djurskyddslagen kom till är kunskaperna om hönsens beteende och deras välfärdskrav i dag förhållandevis stora. Utnyttjandegraden av sittpinnar och reden har i försök varit mycket hög, vilket pekar på att dessa beteenden kraftigt prioriteras av hönsen. Tyvärr resulterar ett flitigt utnyttjande av sittpinne i att hönsen kan få bröstbensdeformationer och fotskador.

Bröstbensdeformation anses emellertid av forskarna mera sällan medföra något direkt lidande för djuret. Forskning pågår för att förbättra sitt-pinnens utformning. Till skillnad från värpbeteendet är sandbadsbeteendet inte lika väl dokumenterat som ett oundgängligt krav, men sandbadning räknas ändå av de flesta forskare som ett grundläggande beteende som hönsen måste få tillgodosett. Sandbad behöver inte nödvändigtvis innebära ett avgränsat område fyllt med sand utan kan betyda att det i den miljön där hönsen vistas skall finnas lämpligt material som gör att de kan utföra sitt sandbadningsbeteende. Sandbadens skötsel och utformning måste utredas ytterligare. Djuren måste även kunna upprätthålla en stabil social situation utan hög förekomst av beteendestörningar eller aggressivitet.

Mot bakgrund av forskningsresultaten måste det anses rimligt att ställa krav på att de framtida inhysningssystemen kan tillåta naturliga beteenden. Detta bör anges som funktionskrav med hänsyn till vad som föreskrivs i djurskyddslagen om skyldighet att ge djur som hålls för produktion av livsmedel möjlighet att bete sig naturligt. Ett sådant synsätt överensstämmer också väl med departementschefens uttalande i prop. 1987/88:93 (s.22) att "burarna inte tillgodoser ens några av de mest grundläggande behoven hos hönorna, t.ex. att kunna röra sig, sprätta, flaxa, sandbada och putsa fjädrarna och att kunna lägga sina ägg i reden." Vidare anförde departementschefen: "I framtiden bör inte någon form av djurhållning som i så liten utsträckning tar hänsyn till djuren tillåtas. ... Några nya anläggningar med nuvarande bursystem bör inte få byggas. ... Även i befintliga anläggningar bör nuvarande bursystem på sikt avvecklas."

Forskarna menar att den stundtals förhöjda aggressionsnivån, som resulterar i bl.a. kraftiga utbrott av kannibalism i golvsystemen, kan bero på att djuren blir stressade av att hållas i alltför stora grupper. De har då visserligen totalt sett stora ytor att röra sig över, men liten yta per djur. En stabil rangordning bygger på att hönsen känner igen alla sina grupp-kamrater, men med flockar från ca 200 djur ända upp till ca 4 000 eller fler djur i varje hus blir detta omöjligt för djuren. Den naturliga gruppstorleken hos vilda höns är fyra till tio hönor med en tupp. Dessutom ingår ungfåglar och kycklingar i flocken. Fjäderplockning och kannibalism förekommer även bland burhöns men eftersom beteendet inte sprids utanför den lilla gruppen i buren blir skadorna inte så stora. Enligt vissa forskare är varken den burhållning eller de golvhållningssystem som nu används tillfredsställande med tanke på hönsens välbefinnande. En höns-skötsel som baseras på djurens naturliga beteende måste antagligen, menar forskare, bygga på mycket små grupper som går på tillräckligt stora ytor. Förutom golvsystemen utgör s.k. smågruppsystem i inredda burar ett alternativ till traditionella burar.

Den främsta nackdelen med inredda burar, jämfört med system för lösgående höns, är en mer begränsad rörelsefrihet för hönsen. Det kan emellertid inte anses som en fördel för hönsen att de har möjlighet att röra sig över stora ytor, om detta samtidigt innebär förhöjd risk att utsättas för hackning i kloaken och utdragning av tarmarna med döden som följd. Forskning med inredda burar visar goda resultat just från djurhälso- och djurskyddssynpunkt, förmodligen på grund av bl.a. den naturliga

gruppstorleken. De är därför väl värda att pröva vidare i ny teknikprovning. I inredda burar kan hönsen även utföra flera av sina grundläggande beteenden.

Regeringen ansluter sig till bl.a. Konsumentberedningens uppfattning att införandet av funktionskrav i djurskyddslagstiftningen är bra och att det egentliga målet är att skapa bättre inhysningsförhållanden för hönsen, inte att "få bort burarna". Utvecklingen mot inhysningssystem som kombinerar goda hälsoresultat med förbättrade möjligheter till naturligt beteende och stor möjlighet till rörelsefrihet måste emellertid fortsätta. Användandet av inredda burar bör ses som ett steg på vägen snarare än den slutgiltiga lösningen.

Med hänsyn till det positiva remissutfallet och mot bakgrund av det anförda anser regeringen att Jordbruksverkets förslag om att införa funktionskrav i djurskyddsförordningen bör genomföras. Detta skulle t.ex. kunna ske genom att ett tillägg görs i 9 § som därmed skulle få följande lydelse: "Höns för äggproduktion får inte inhysas i andra burar än sådana som uppfyller hönsens behov av rede, sittpinne och sandbad. Inhysningen skall ske på ett sådant sätt att dödlighet och beteendestörningar hos hönsen hålls på en låg nivå. Kraven i första stycket gäller även för andra inhysningsformer. Om det finns särskilda skäl får Jordbruksverket i enskilda fall medge undantag från kraven i första stycket i enlighet med föreskrifter som meddelas av verket."

Efter hand som kunskapen om hållande av värphöns ökar kan det bli motiverat att göra ändringar i bestämmelserna.

Jordbruksverkets möjlighet att medge undantag från kraven i första stycket behandlas i avsnitt 15.

11 Marknaden och konsumenterna

11.1 Konsumenternas betalningsvilja är avgörande för utvecklingen

Regeringens bedömning: Medel för att upplysa konsumenterna om i vilka inhysningssystem äggen har producerats kan disponeras från anslaget G 8. Konsument- och marknadsföringsåtgärder inom livsmedelsområdet. Det bör göras undersökningar om hur mycket konsumenterna är beredda att betala för ägg som produceras i djurvänliga system.

Jordbruksverkets bedömning: Jordbruksverket bedömer att Sverige i framtiden, oavsett produktionssystem, måste räkna med viss import av ägg, eftersom produktionskostnaderna i de flesta EU-länder är lägre än i Sverige. Vidare anser verket att helt avgörande för utvecklingen blir konsumenternas vilja att betala ett merpris för ägg från djurvänliga system. Enligt Jordbruksverket är det mycket svårt att förutsäga hur konsumtionen kommer att påverkas av priset. Jordbruksverket menar att

näringsen själv, genom ett objektivt märkningsförfarande, i hög grad kan bidra dels till en ökning av konsumtionen av svenska ägg, dels till att ge konsumenten frihet att välja mellan ägg från lösgående höns och burhöns-ägg. Verket menar att importen av finska burägg har visat att det inte gått att sälja ägg bara på svenskhet. Verket för fram att utvecklingen av djurvänliga system skulle underlättas om ett centralt stöd för marknadsföring av ägg från lösgående system kunde inrättas.

Riksdagens jordbruksutskott har uttalat att svenska ägg skall kunna produceras till konkurrenskraftiga priser. Utländska undersökningar antyder att priselasticiteten för ägg är mycket låg. I en öppen avreglerad internationellt beroende marknad innebär detta förhållande att om produktivitetens utvecklingen är hög i konventionella system i konkurrerande länder inom EU så kommer det reala priset på ägg att sjunka över tiden. Produktivitetens kraven på svensk äggproduktion accentueras ytterligare i detta fall. Förekomsten av en öppen marknad försvårar därför i hög grad en anpassning av svensk äggproduktion mot mer djurvänliga och etiskt acceptabla produktionssystem

Remissinstanserna: Majoriteten av instanserna är av samma åsikt som Jordbruksverket att det är konsumenternas vilja att betala ett merpris för ägg från djurvänliga system som kommer att vara avgörande för om produktionen från dessa system kan hållas uppe. Många instanser betonar också vikten av marknadsföringsåtgärder och information till konsumenterna för att dessa skall kunna göra välgrundade val. Några instanser påpekar det oetiska i att Sverige skulle förbjuda värphönshållning i burar för att i stället importera billiga ägg från utlandet eftersom sådana ägg producerats i burar där hönan haft en sämre djurmiljö än i de svenska burarna eller i andra system där hönsen näbbtrimmas. Äggpackerierna och handeln menar att de är beroende av en viss volym ägg och att volymen ägg från enbart golvsystem (förutsatt att resterande volym importeras) inte ger dem ett tillräckligt underlag för att de skall kunna fortsätta existera.

Skälen för regeringens bedömning: Det är i dag oklart hur högt konsumenter värderar djurvänlig hönshållning och vad konsumenten är villig att betala för djurvänligt producerade ägg vid inköpstillfället. Det finns inga svenska vetenskapliga undersökningar gjorda i frågan. Det är särskilt svårt att bedöma konsumenternas reaktioner i tider när ekonomin stramas åt. Regeringen delar Jordbruksverkets och remissinstansernas uppfattning att konsumenternas betalningsvilja kommer att vara avgörande för vilka system inom hönshållningen som kan användas i framtiden. De mest effektiva systemen där de billigaste äggen produceras kommer sannolikt även i fortsättningen att ha den bästa konkurrenskraften. Det är emellertid viktigt att kunna upprätthålla en svensk äggproduktion och att samtidigt kunna utveckla djurvänliga system för hönshållning. Undersökningar om konsumenternas inställning bör snarast göras.

Regeringen vill framhålla konsumentorganisationernas viktiga roll när det gäller att upplysa konsumenterna om i vilka inhysningssystem äggen har producerats och att bl.a. motivera konsumenterna så att de i butiken gör sådana val som främjar en god djuromsorg. Medel för detta ändamål kan disponeras från anslaget G 8. Konsument- och marknadsföringsåtgärder inom livsmedelsområdet.

11.2 Från och med den 1 januari 1998 gäller EG:s märkningssystem för ägg i Sverige

Skr. 1996/97:64

Till skillnad från vad som redovisas i Jordbruksverkets rapport kan producenter och packerier fram till den 1 januari 1998 märka äggen efter egna önskemål. När EG:s handelsnormer för ägg träder i kraft för Sveriges del denna dag, kommer emellertid ett särskilt system med frivillig märkning för olika former av inhysning av höns att tillämpas. Systemet innebär att när det gäller hur äggen är producerade kan producenten/packeriet välja mellan att antingen märka äggen på det sätt som EG:s regler anger eller att inte alls märka dem.

I kommissionens förordning (EEG) nr 1274/91 av den 15 maj 1991 om tillämpningsföreskrifter för förordning (EEG) nr 1907/90 om vissa handelsnormer för ägg anges vilken märkning för produktionssätt som är tillåten på vart och ett av medlemsländernas språk. Alla medlemsländer utom Sverige har en relativt likartad märkning som enbart skiljer sig åt språkligt. I t.ex. Danmark märks ägg från lösgående höns med "Æg fra fritgående høns", "Æg fra fritgående høns – intensivt system", "Skrabeæg" eller "Æg fra volièrehønsehold". Sverige är det enda land som hos EG-kommissionen begärt och fått en märkning godkänd som anger produktionssätt samtidigt som den visar hur många höns/m² som är tillåtna i de olika kategorierna. Eftersom märkningen skiljer sig mellan medlemsländerna, skall ett exporterande medlemsland märka äggen på det importerande landets språk eller på ett annat i importlandet lättförståeligt språk. Ägg som importeras till Sverige skall därför märkas på svenska eller på ett annat, för svenskar, lättförståeligt språk.

Den svenska märkningen enligt förordning (EEG) nr 1274/91, som träder i kraft den 1 januari 1998, är i de olika märkningskategorierna:

På förpackningar:

- a) Ägg från utehöns, högst 1 höna/10 m²
- b) Ägg från utehöns, högst 1 höna/2,5 m²
- c) Ägg från frigående höns inomhus, högst 7 höns/m²
- d) Ägg från frigående höns inomhus, fler än 7 höns/m²
- e) Ägg från burhöns

På lösviktsägg:

- Utehöns, högst 1 höna/10 m²
- Utehöns, högst 1 höna/2,5 m²
- Frig. inne, högst 7 höns/m²
- Frig. inne, fler än 7 höns/m²
- Burhöns

Enligt förordningen (EEG) nr 1274/91 får dessa beteckningar kompletteras endast med uppgifter som hänvisar till särskilda kännetecken för resp. system. I förordningen anges de tillägg som får göras. För lösviktsförsäljning får dessa uppgifter om typ av produktionssystem användas endast om de enskilda äggen märks med resp. term. För alternativ c) är de enda tillåtna tilläggen för märkning följande:

- beläggningstätheten överstiger inte sju höns/m² golvyta som står till hönsens förfogande

- minst en tredjedel av golvytan är täckt med ströbädd av t.ex. halm, Skr. 1996/97:64
hyvelspån, sand eller torv, och slutligen
- en tillräckligt stor del av den golvyta som står till hönsens förfogande används till uppsamling av spillningen.

Alternativ a-d) kallas även alternativa system eller golvhöns. Alternativ c) kallas även för lågbeläggningssystem och äggen kallas ofta för sprätt-ägg. Alternativ d) kallas även för högbeläggningssystem och ibland för volièresystem.

Märkning enligt alternativ a-b) kommer med största sannolikhet inte att kunna användas i Sverige. Inget s.k. högbeläggningssystem, alternativ d), är ännu godkänt i Sverige.

Som tidigare nämnts avser ovan angiven märkning enbart sådan märkning som anger produktionssätt. Övrig märkning regleras i andra EG-förordningar. Namn, firmabeteckning och adress till det företag som har förpackat äggen eller låtit förpacka dem får t.ex. anges enbart om märkningen inte innehåller någon kommentar eller symbol som är oförenlig med någon av de förordningar som reglerar frågor om äggens kvalitet eller färskhet, typen av produktionssystem som används vid produktionen eller äggens ursprung. Andra regler finns för märkning av kvalitet, vikt, antal, "bäst-före-datum", kylning och konserveringsmetod m.m.

12 Investeringstöd

Regeringens bedömning: Det investeringstöd för jordbruk, trädgård och renskötsel som kommer att införas den 1 januari 1997 bör utnyttjas för äggproduktion i system som är alternativ till traditionella burar. Också andra möjligheter till investeringstöd i äggproduktionen för alternativa inhysningssystem bör utredas.

Jordbruksverkets förslag: Det kan finnas utrymme för nationellt stöd inom ramen för rådets förordning (EEG) nr 2328/91 av den 15 juli 1991 om förbättring av jordbruksstrukturens effektivitet, men detta måste godkännas av kommissionen. Utformningen av stödet behöver också närmare utredas. Verket menar att en sådan fråga är om bara producenter som går från bur till golvsystem skall få tillgång till ett stöd eller om samtliga nystartare skall omfattas. Det är också angeläget att uppfödare av värphönskycklingar i golvsystem kan erhålla investeringstöd om ett sådant införs. Landsbygdsstöd kan lämnas som bidrag till investeringar som ökar sysselsättningen, t.ex. att en anläggning utökas med en packeridel. Det är endast i norra Sverige som stödet också kan lämnas till den del av anläggningen som hyser hönsen.

Remissinstanserna: Av de instanser som kommenterat förslaget om investeringstöd för alternativa hönshållningssystem anser de flesta att möjligheterna till stöd för omställning bör utredas och införas. Thuressons

hönseri AB, Täljestads Ägg AB, KG:s Ägg AB, Pelle & Lisa AB och Norrlandsägg Ekonomisk Förening motsätter sig en politiskt styrd reglering av marknaden. Skr. 1996/97:64

Skälen för regeringens bedömning: Jordbruksverkets förslag har utformats innan riksdagsbeslutet om investeringsstöd togs. Efter en omläggning av landsbygdsstödet till EG:s regler om försumbart stöd ("de minimi") kan stöd inte längre lämnas till jordbruks- och trädgårdsföretag. Mot denna bakgrund föreslog regeringen i prop. 1995/96:222 (bet. 1995/96:FiU15, rskr. 1995/96:307) att ett investeringsstöd till jordbruket införs. Stödet skall utformas i enlighet med rådets förordning (EEG) nr 2328/91 av den 15 juli 1991 om förbättringar av jordbruksstrukturens effektivitet. Stödet skall huvudsakligen lämnas till jordbruksinvesteringar i de sju nordligaste länen. Stöd bör också fortsättningsvis kunna lämnas till kombinationsverksamhet i hela landet samt kunna utformas som ett instrument för att främja miljö- och djurskyddsinvesteringar i hela landet. Ett investeringsstöd i enlighet med artiklarna 5–9 i förordning (EEG) nr 2328/91, finansierat med 75 miljoner kronor svensk finansiering och 45 miljoner kronor EU-finansiering per år under en treårsperiod, kommer således att införas den 1 januari 1997.

Omställning från traditionella bursystem till alternativa system för höns-hållning bör uppmuntras och stödjas i takt med att djurvänliga och fungerande inhysningssystem utvecklas. Behovet av någon form av investeringsstöd för alternativa inhysningssystem är stort. Därför bör också andra möjligheter till investeringsstöd i äggproduktionen än det jordbruks-, trädgårds- och renskötselstöd som införs den 1 januari 1997 utredas. Frågan om eventuellt investeringsstöd får övervägas inom ramen för det ordinarie budgetarbetet.

13 Utbildning och rådgivning

Regeringens bedömning: Utbildning och rådgivning om alternativa system för äggproduktion bör ökas. För rådgivning bör medel disponeras inom ramen för anslaget E 3. Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder.

Jordbruksverkets förslag: Jordbruksverket framhåller att behovet av en utbildning för producenter när det gäller att producera ägg med lösgående höns är stort. I samband med ett systemskifte inom näringen kan ersättning med AMS-medel lämnas för utbildningen. I utbildningen bör både teori och praktik ingå. Ett förslag till utbildningsplan uppges vara under utarbetande inom SFS–Svenska Ägg tillsammans med Nordiska Samfundet Mot Plågsamma Djurförsök.

Jordbruksverket anger att för rådgivningen inom fjäderfänäringen svarar i första hand konsulenter som är knutna till foder-, packeri- eller hybridföretagen men även forskarna på SLU. Länsstyrelserna har mycket be-

gränsade möjligheter att bedriva rådgivning. Stor insats har dock gjorts från Länsstyrelsen i Östergötlands län. Någon obunden fjäderfårådgivare finns för närvarande inte. Jordbruksverket anser att det är angeläget att en tjänst inrättas med uppgift att utbilda rådgivare och konsulenter samt att förmedla forskningsresultat m.m.

Remissinstanserna: De remissinstanser som kommenterat Jordbruksverkets förslag om utbildning är alla positiva till detta.

Skälen för regeringens bedömning: Många av dagens producenter som har system med lösgående höns har inte tidigare haft höns. Detta medför att osäkerheten ofta är stor om hur hönsen i sådana system skall hållas och skötas på bästa sätt. Regeringen delar Jordbruksverkets och remissinstansernas uppfattning att det finns stora behov på området av både utbildning och rådgivning. I utbildningen bör både teori och praktik ingå. Här bör även arbetsmiljön tas med. I och med att också forskningen hela tiden går framåt finns ett betydande behov av att nya rön snabbt kan föras ut till lantbrukarna. Regeringen delar Jordbruksverkets uppfattning om behovet av att personalresurser avsätts för att utbilda rådgivare och konsulenter.

För att underlätta övergången till alternativa system bör medel för att i första hand ge information och rådgivning beträffande fjäderfå kunna disponeras från anslaget E 3. Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder.

Regeringen ser mycket positivt på det samarbete som inletts mellan näringen och djurskyddsorganisationer.

14 Forskning

14.1 Forskningens mål och medel

Den huvudsakliga forskningen om alternativ till traditionell burhållning av värphöns bedrivs av olika institutioner vid Sveriges lantbruksuniversitet, se bilaga 4. Forskningen finansieras förutom av SLU självt, även av Jordbruksverket, Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF), Skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR), djurskyddsorganisationer, SFS-Svenska Ägg och Arbetsmiljöfonden. Forskningen har lett till att bl.a. två akademiska avhandlingar vid SLU publicerats. Den ena behandlar hönsens inhysning, hälsa och beteende och den andra behandlar arbetsmiljöfrågor som luftkvalitet m.m.

Särskilda medel för djurskyddsfrämjande åtgärder har avsatts under anslaget Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder. För budgetåret 1997 beräknas Jordbruksverket få disponera ca 5 miljoner kronor för prövning från djurskyddssynpunkt av nya djurhållningsmetoder, inredningar m.m. i stallar och för andra djurskyddsfrämjande åtgärder samt för information och rådgivning i hönhållningsfrågor. Det är i detta sammanhang viktigt att forskning om olika inhysningsformer för värphöns prioriteras.

Jordbruksverket beslutade hösten 1991 att i samråd med SJFR anta ett forsknings-, försöks- och utvecklingsprogram rörande djurmiljöförbättrande åtgärder inom alternativa system för värphöns. Programmet inriktades på två huvudområden: biologiska frågor och teknik/arbetsmiljö. Programmet löpte under perioden från den 1 januari 1992–den 31 december 1994. Totalt avsattes inom detta forskningsprogram ca 6 miljoner kronor.

Jordbruksverket och SLF beslutade att för tiden från den 1 januari 1994–den 31 december 1996 ge bidrag till forsknings- och utvecklingsarbete inom hönsområdet. Forskningsprogrammet, som fick namnet Höns-hållning, har som mål att utveckla inhysningssystem för värphöns som uppfyller djurskyddslagens krav och jordbruksutskottets uttalande att alternativa system inte får leda till försämringar från djurhälso- eller arbetsmiljösynpunkt. Samtidigt skall systemen ge producenterna en lönsam produktion som klarar en internationell konkurrens. Totalt har 12 miljoner kronor avsatts inom forskningsprogrammets ram. Programmet har utvärderats. En sammanfattning av utvärderingen har bilagts Jordbruksverkets rapport. I sammanfattningen står bl.a. att forskning, försök och utvecklingsarbete i Sverige och i många andra länder inte i dag kan anvisa några alternativa produktionssystem till traditionella burar som samtidigt säkrar en god djurmiljö, är acceptabla från arbetsmiljösynpunkt och ger konkurrenskraftig produktion.

14.2 Framtida behov av forskning

Regeringens bedömning: Forskning om alternativ till traditionell burhållning av höns måste fortsätta minst i samma takt som tidigare. Näringen bör bidra med kontinuerlig finansiering av denna forskning.

Jordbruksverkets bedömning: Jordbruksverket anför att kompetensen inom svensk fjäderfäforskning under senare år har ökat betydligt, sedan verket fick möjlighet att från anslaget Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder stödja forskningen om alternativa inhysningssystem. SLF, näringen och djurskyddsorganisationerna har också bidragit till denna forskning, liksom SLU. SLF finansieras numera helt av näringen genom uttag av en viss avgift på produkterna. Någon överenskommelse med äggnäringen om näringsfinansierad forskning har ännu inte kunnat genomföras på grund av dels dålig lönsamhet och dels den splittring som näringen uppvisar. De stora packerierna svarar endast för 65 % av marknaden och en avgift per ägg befaras därför kunna snedvräta konkurrensen. Enda möjligheten till gemensam finansiering är att ta ut en avgift per kläckt kyckling.

I och med att bidraget från SLF försvinner och en kontinuerlig neddragning av tillämpad forskning sker på SLU kan forskningen inte bibehållas på nuvarande nivå om inte nya medel tillförs. Om detta inte kan ske bedömer Jordbruksverket att möjligheterna att lösa de problem som kvarstår inom alternativa inhysningssystem för höns försvåras eller för-

senas. Jordbruksverket har prioriterat fjäderfäforskningen när det gäller anslaget Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder. På sikt bör näringen kunna ta över en viss del av finansieringen. Skr. 1996/97:64

Remissinstanserna: De remissinstanser som kommenterat Jordbruksverkets bedömning vad det gäller forskning är eniga om att forskning och utveckling måste fortsätta och även öka i omfattning. Instanserna har emellertid delade meningar om vilken inriktning forskningen bör ha. Några instanser påpekar att förutom djurmiljö måste även arbetsmiljö beaktas.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen delar Jordbruksverkets och remissinstansernas uppfattning att det ännu kvarstår flera problem att lösa innan det finns inhysningssystem för höns som uppfyller djurskyddslagens krav och har en godtagbar arbetsmiljö samtidigt som de är konkurrenskraftiga. Beträffande djurskyddet är det främst problemen med fjäderplockning och kannibalism och orsakerna till dessa som det är viktigt att studera i framtiden. Betydelsen av gruppstorlek och beläggningsgrad behöver också undersökas mer liksom samspelet mellan olika raser och inhysningssystem. Problem med hygien och parasitförekomst, sjukdomar, stallmiljö och arbetsmiljö är också viktiga forskningsområden, liksom foderproblem m.m. Regeringen anser att forskning och utveckling av ekologiska system och lågbeläggningsystem bör ges hög prioritet. Undersökningar rörande produktionskostnader i de olika systemen bör göras. Dessutom bör forskning om hönsens fysiologiska och beteendemässiga behov bedrivas. Med detta som bakgrund bedömer regeringen att forskningen måste fortskrida minst i samma takt som tidigare. Neringen har stor nytta av de forskningsresultat som nu tas fram genom finansiering med allmänna medel. Med hänsyn till detta uppmanar regeringen näringen att utveckla ett system som bidrar till kontinuerlig finansiering av forskningsinsatser inom hönsområdet.

Regeringen förutsätter att 2 miljoner kronor per år (1997–1999) avsätts från SJFR:s anslag för forskning om alternativ till traditionell burhönshållning.

15 Dispens för traditionella burar som uppfyller höga djurskydds krav

15.1 Ännu finns inga godkända inhysningssystem med hög beläggning för höns

Möjligheten för mellanstora och stora besättningar att gå över till alternativa system har hittills varit mycket begränsad eftersom det inte funnits några godkända och därmed tillåtna högbeläggningsystem att gå över till. För dessa besättningar är de lågbelagda systemen knappast något alternativ eftersom de kräver så stora ytor att det inte är fysiskt möjligt att inhysa det antal höns som dessa besättningar består av på den yta som finns tillgänglig. Bl.a. på grund av detta har övergången till alternativa system inte skett i den utsträckning som man tidigare hade räknat med.

Eftersom det ännu inte finns godkända system för hönsbälgning i hög-belagda system och eftersom inte alla äggproducenter kan gå över till lågbelagda system är det rimligt att vissa producenter under en begränsad tid kan tillåtas att fortsätta sin produktion med höns i traditionella burar. Detta gäller under förutsättning att burarna uppfyller höga djurskyddskrav.

15.2 Regeringens överväganden

Regeringens bedömning: Tidsbegränsad och individuellt prövad dispens från delar av funktionskraven bör kunna medges på gårdsnivå för traditionella burar som uppfyller högt ställda djurskyddskrav. I buranläggningar som inte uppfyller dessa krav skall produktionen avslutas senast den 31 december 1998. Regeringen har för avsikt att i djurskyddsförordningen införa en möjlighet för Jordbruksverket att medge sådan dispens.

Jordbruksverkets förslag: Dispenser skall kunna ges för traditionella burar under en övergångsperiod. Dispens skall kunna ges efter en individuell prövning. Dispensen skall vara tidsbegränsad och kan endast ges till anläggningar som uppfyller höga djurskydds- och djurhälsomässiga krav. Dispensetidens längd beror på anläggningens djurskyddsmässiga status.

Remissinstanserna: De flesta instanser som yttrat sig om dispenser anser att dessa skall kunna ges i någon form förutsatt att anläggningen uppfyller högt ställda krav. Svenska lantägg AB vill inte ha dispensbyråkrati utan förordar EU-anpassning i stället. Sveriges konsumentråd tillsammans med Konsumentgillesförbundet anser att dispenser bör kunna undvikas om en ny, definitiv tidsgräns för burförbud sätts. Instansernas åsikter om dispensetidens längd skiftar från en hönsomgång (vilket innebär ca 1 år) till 10–15 år eller tills vidare.

SLU och Föreningen Djurens Vänner Riksorganisation framhåller att kontrollprogram som skall utgöra beslutsunderlag för beviljandet av dispenser bör utarbetas av Jordbruksverket i samråd med forskare och inte av näringen själv. SFS–Svenska Ägg, Kronägg och Svenska lantägg AB föreslår att äggproducenterna ges dispenser för fortsatt produktion i burar och med möjlighet att även byta ut dessa för att under tiden ge hönsen en bättre miljö än de har i dag.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen instämmer med Jordbruksverket och majoriteten av remissinstanserna i att en fullständig omställning av äggnäringen från traditionella burar till alternativa system inte är möjlig till den 1 januari 1999 om Sverige vill behålla en relativt hög självförsörjningsgrad avseende ägg. Av Jordbruksverkets rapport framgår att vissa av de högbelagda systemen i flera hönsomgångar fungerat ganska bra men att sådana positiva resultat varvats med negativa resultat, speciellt vad gäller kannibalism, tarmsjukdomar och andelen fellagda ägg.

Regeringen anser att alla traditionella burar, som ju inte kan anses möjliggöra ett naturligt beteende hos djuren, snarast helt skall utmönstras

och att inhysningssystemen skall uppfylla de grundläggande funktionskraven för höns. Med hänsyn till de svårigheter som uppstått med att ha stora flockar av icke näbbamputerade höns på golv i högbelagda system måste emellertid under en övergångstid fortsatt användning av traditionella burar i enskilda fall accepteras. Detta förutsätter dock att burarna håller en hög standard när det gäller djurskydds krav. Många av de traditionella burarna har blivit gamla och slitna och utgör därmed ett djurskyddsproblem. Forskningen måste nu också intensifiera sina ansträngningar att presentera alternativa lösningar, vilket kräver tid och resurser.

Regeringen anser att de traditionella burarna i princip skall vara helt förbjudna från den 1 januari 1999. För att därefter få fortsätta att hålla höns i sådana burar anser regeringen i likhet med Jordbruksverket att det måste krävas undantag i varje enskilt fall. Föreskrifter bör utarbetas av Jordbruksverket där det anges vilka allmänna krav som skall ställas för att ett tidsbegränsat undantag från vissa av funktionskraven skall kunna medges. Anläggningen måste dock alltid vara ansluten till ett av Jordbruksverket fastställt omsorgsprogram för att komma i fråga för dispens. Äggnäringen har utarbetat ett kvalitetsprogram, det s.k. omsorgsprogrammet, som innebär att anläggningarna poängbedöms enligt ett standardiserat system med hänsyn till högt ställda krav på bl.a. djurskyddet.

Regeringen bedömer att dispensperioderna bör kunna variera beroende på hur väl bursystemet i fråga uppfyller de ställda djurhälso- och djurskydds kraven. Dispenser bör ges för anläggningar som deltar i omsorgsprogrammet och som vid besiktningen uppnår en av Jordbruksverket fastställd standard. I buranläggningar som inte deltar i omsorgsprogrammet eller som inte har uppnått fastställd standard skall produktionen vara avslutad senast den 31 december 1998. Slutmålet är att dagens traditionella burar snarast möjligt skall försvinna och ersättas av alternativa inhysningssystem. Alternativsystemen bör fasas in på ett balanserat sätt så att de sämsta anläggningarna med traditionella burar försvinner först och de bästa får vara kvar något längre. Skiftet av system får ske i takt med att de alternativa systemen kunnat färdigutvecklas. Det poängsystem som används i omsorgsprogrammet bör kunna användas som underlag till ett styrsystem. Jordbruksverket bör se till att omsorgsprogrammet modifieras så att hönsens hälsa och välbefinnande ges prioritet vid bedömningen av dispenser. Jordbruksverket bör få i uppdrag att i nära samarbete med representanter från t.ex. djurskyddsorganisationer, konsumentorganisationer, fackliga organisationer, forskare, producenter och myndigheter kontinuerligt och noga följa omställningsarbetet och ange förändringstakten genom att utarbeta en aktionsplan.

Med anledning av det anförda bör 9 § djurskyddsförordningen kompletteras med ett sista stycke av t.ex. följande lydelse. "Om det finns särskilda skäl, får Jordbruksverket i enskilda fall medge undantag från kraven i första stycket i enlighet med föreskrifter som meddelas av verket."

Regeringens bedömning: Sverige bör aktivt verka för att funktionskrav för höns införs i alla medlemsstater i EU samt för att EG:s märkningsregler utformas så att de passar även svenska produktionsätt.

Jordbruksverkets förslag: Jordbruksverket föreslår att Sverige aktivt bör verka för att funktionskrav när det gäller inhysning av höns införs i alla EU-länder, vilket på sikt medför att traditionella burar måste avvecklas. Verket anser också att det är angeläget att det samarbete som sker inom EU rörande forskning om djurvänliga inhysningssystem för höns stimuleras och att alla möjligheter till EG-stöd undersöks. Vidare anser verket att det är angeläget att EG:s märkningsregler justeras så att de även passar för svenska produktionsformer.

Remissinstanserna: Av de instanser som kommenterat Jordbruksverkets förslag är de flesta eniga om att ett kraftfullt svenskt agerande för bättre djuromsorg inom EU är angeläget. Vidare håller de flesta instanser med Jordbruksverket om att Sverige måste verka för att EG:s märkningsregler bättre anpassas till svenska förhållanden.

Skälen för regeringens bedömning: I och med medlemskapet i EU ingår nu Sverige i en gemensam marknad med ett till stora delar gemensamt regelverk för in- och utförsel av varor. Som tidigare nämnts väntas kommissionen lägga fram en rapport om hönshållning inom EU under hösten. Under de diskussioner som kommer att följa på rapporten finns det möjligheter för de enskilda medlemsländerna att påverka EG:s bestämmelser. Regeringen avser att ta till vara den möjligheten.

Det är från djurskyddsynpunkt oacceptabelt att hönshållning i EU i allmänhet sker i små burar där hönsen inte kan få utlopp för sina grundläggande beteenden. Sverige bör därför utnyttja sitt inflytande inom unionen i dessa frågor för att få en ändring till stånd. Alla i Sverige aktuella inhysningssystem för värphöns innebär högre produktionskostnader än bursystem i EU där det låga ytkravet om 450 cm²/höna tillämpas. I Sverige är minimikravet 600 cm²/höna i bur. För att lönsamhet skall uppnås krävs att de svenska producenterna får mer betalt per kilo ägg och att konsumenterna är villiga att betala mer för de svenska äggen. Detta i sin tur förutsätter att ägg och äggförpackningar märks på ett sådant sätt att konsumenterna vet vad de köper. EG:s märkningsregler passar inte svenska produktionsformer särskilt bra. Det är därför viktigt att Sverige aktivt arbetar för en förändring av EG:s märkningsregler.

Bakgrund

Regeringen har uppdragit åt Statens jordbruksverk att i samråd med Sveriges lantbruksuniversitet redovisa en utvärdering av arbetet med övergången till alternativa inhysningsystem i hönhållningen. Redovisningen skall innefatta en djupgående utvärdering av den forskning och de försök kring alternativ till burhållning av värphöns som bedrivs.

Redovisningen skall innefatta en redogörelse för avslutade, pågående och planerade försök, försökens inriktning och finansiering samt näringens bidrag till utvecklingen av alternativa system och huruvida försök förekommer som är inriktade på en småskalig produktion.

Jordbruksverket skall därutöver bedöma möjligheterna att komma till rätta med de eventuella problem som hittills uppstått. I redovisningen skall en jämförelse beträffande för- och nackdelar mellan traditionella bursystem och alternativa system ingå. Utgångspunkten skall vara djurskyddet och möjligheterna att tillgodose värphönsens krav på naturligt beteende, hälsa och välfärd i de olika systemen. Arbetsmiljö, produktion och ekonomi bör också vägas in liksom internationella forskningsresultat.

I redovisningen skall ingå en plan för hur Jordbruksverket tänker sig avvecklingen av nuvarande 3-hönsburar fram till år 1999 samt en bedömning av vilka olika system som är möjliga att använda för äggproduktion i Sverige dels för intensiv hönhållning, både med stora och små grupper, och även för mer extensiv produktion. I redovisningen skall även ingå en bedömning av vilka system som enligt verkets uppfattning kan användas för att uppfylla de hygieniska krav som läkemedelsindustrin ställer på ägg för läkemedelsproduktion. Dessa system skall samtidigt vara godtagbara från djurskyddssynpunkt.

Jordbruksverket skall också bedöma hur väl dessa system uppfyller djurskyddslagens krav och vilka eventuella förbättringar som krävs. I samband med detta görs också en uppskattning av vilka ytterligare forskningsinsatser som behövs för att hönsens välfärd skall kunna optimeras.

Slutligen skall Jordbruksverket redogöra för i vilken omfattning som nuvarande burhönsanläggningar byts ut mot alternativa system samt de ekonomiska konsekvenser som uppstår för de äggproducenter som skall lägga om sina inhysningssystem senast år 1999. De ekonomiska övervägandena skall även omfatta en bedömning av vilken effekt den internationella konkurrensen kommer att ha på den svenska äggnäringen. Redogörelsen bör utmynna i en aktionsplan för hur övergången till alternativa inhysningssystem för äggproduktionen skall gå till.

Marknad och ekonomi

Det finns 6,1 miljoner höns i Sverige. Antalet har ökat med 3 % sedan år 1994 och 6 % sedan år 1993. Strukturen i äggproduktionen utvecklas mot allt färre besättningar med fler höns per besättning. Av de producerade äggen går den största delen till konsumtionsmarknaden medan ca 20 % går till produktindustrin. Konsumtionen av skalägg minskar medan konsumtionen av äggprodukter ökar. Efter EU-inträdet sjönk äggpriset med särskilt kraftiga prissänkningar under augusti och september 1995. Bakomliggande faktorer var ökande produktion i Sverige kombinerat med importkonkurrens av ägg från Finland. Skalägg omfattas av salmonella-kontroll och får bara importeras från länder med godkänd kontroll. För pastöriserade äggprodukter är importen fri. Fr.o.m. år 1997 skall Sverige tillämpa EU:s gemensamma handelsnormer för ägg fullt ut. Sverige är nu integrerat i en totalmarknad för ägg med mycket stora äggproducerande länder som Nederländerna och Frankrike. Producentpriserna i Sverige ligger för närvarande på ungefär samma nivå som inom EU. Avräkningspriset har varierat mellan åren. Under år 1993 var det 7,88 kr/kg och under år 1994 steg det till 9,18 kr/kg för att under år 1995 sjunka till i genomsnitt 7,75 kr/kg. Från september till december 1995 låg det under 7,00 kr/kg. Många producenter fick därmed svårt att täcka enbart de rörliga kostnaderna. Produktionskostnaderna varierar beroende på inhysningssystem, besättningsstorlek, arbetskostnad, foderförbrukning och regional lokalisering. Produktionen i alternativa system blir dyrare (för lågbelagda system ca 30 %) än produktionen i bursystem. Det är konsumenternas vilja att betala mer för ägg från alternativsystem som är avgörande för hur stor andel ägg som produceras i resp. system.

Inhysning

Av landets 6,1 miljoner värphöns beräknas ca 680 000 höns eller ca 11 % vara inhysta i alternativsystem där hönsen är frigående. Man skiljer på högbelagda och lågbelagda alternativsystem. De högbelagda har en beläggning på 15–18 höns/m² golvareal och de lågbelagda högst 9 höns/m². De högbelagda systemen testas som ny teknik och har ännu inte godkänts från djurhälso- och djurskyddssynpunkt av Jordbruksverket. Detta innebär att de inte är fritt tillgängliga för försäljning och användning. Sammanlagt ingår ca 130 000 hönsplatser i ny teknikprovning. Inget av de tre fabriker som ingår i provningen beräknas bli godkänt under det närmaste året. Den främsta fördelen med systemen är att hönsen har stor yta att röra sig på och att de kan utföra viktiga naturliga beteenden som att värpa i reden, sitta på sittpinne, krasa och sandbada. Den mest markanta nackdelen är att säkerheten i produktionen är dålig. Systemen är känsliga för brister och störningar som kan orsaka allvarliga utbrott av fjäderplockning och kannibalism.

Intresset för de lågbelagda golvsystemen har ökat under senare år. En orsak till detta är de oväntade problemen med de högbelagda golvsystemen. En annan är att systemen lätt kan anpassas till EU:s märkningsklass "frigående höns inomhus, 7 höns/m²". Antalet höns i lågbelagda system beräknas vara ca 550 000. För- och nackdelar med de lågbelagda systemen är desamma som för de högbelagda men produktionen är mindre känslig för yttre störningar. En fortsatt utveckling av de lågbelagda systemen när det gäller arbets- och djurmiljön är angeläget. Lågbelagda system är de enda som kan byggas utan hinder av djurskyddsbestämmelserna.

Nästan 90 % av hönsen inhyses fortfarande i burar. En hel del av burarna har blivit gamla och slitna vilket är ett djurskyddsproblem. Den främsta nackdelen med burar är att hönsen har ett mycket begränsat utrymme att röra sig på och att de inte kan sandbada och värpa i reden. Fördelen är att produktionen är säker och att fjäderplockning och kannibalism begränsas till enstaka burar. På forskningsnivå förekommer försök med modifierade eller berikade burar. Dessa burar är försedda med värprede, sandbad och sittpinne vilket ger hönsen möjlighet att utföra vissa viktiga naturliga beteenden. Rörelseutrymmet är dock fortfarande begränsat. Modifierade burar är med nuvarande regler inget godkänt alternativ. Modifierade burar skall inte förväxlas med s.k. storburar som man har dåliga erfarenheter av.

Småskaliga system med flyttbara hönshus används för närvarande främst för produktion av ekologiska ägg. Produktionen kan närmast betraktas som en intressant nischproduktion.

Mer berikad miljö för hönsen och större area per höna innebär att byggkostnaden per höna ökar. Nybyggnadskostnaden per höna i ett traditionellt svenskt bursystem har för ett stall på 10 000 platser beräknats till 327 kr. Om denna siffra sätts till 100 blir relativtalen för andra system följande:

lösgående höns	9 höns/m ²	130
lösgående höns	7 höns/m ²	147
lösgående höns	17 höns/m ²	117
burhöns, mod. bur	756 cm ² /höna	116
burhöns, EU-burar	450 cm ² /höna	89

Vid ombyggnad blir kostnaden normalt lägre. Ombyggnad av samtliga burhönsplatser har uppskattats till ca 1 miljard kronor, nybyggnad till 2,2 miljarder kronor.

De produktionsvillkor som är knutna till EU:s märkningsregler är inte särskilt väl lämpade för svenska produktionsformer och -villkor. Den enda märkningsklass som utan större invändningar kan användas i Sverige är "frigående höns inomhus" där högsta tillåten beläggning är 7 höns/m². Näbbtrimning/avnäbbning och foderantibiotika är inte tillåtet i Sverige men tillämpas relativt regelmässigt i en hel del andra länder. Detta kan medverka till att alternativsystem till synes fungerar bättre i andra länder.

Svensk fjäderfänaering har varit förskonad från allvarliga smittsamma sjukdomar i decennier. En rad förebyggande åtgärder ingår i produktionskedjan för att förhindra smitta. Under åren 1994 och 1995 förekom utbrott av infektiös bronkit (IB) i ett mindre antal värphönsbesättningar. En avelsbesättning på slaktkycklingsidan drabbades först av IB och i höstas av Newcastlejuka. Dödligheten i burhönsbesättningar ligger på runt 4 %. I golvhönssystemen är siffran högre. Antalet salmonellainfekterade besättningar har stadigt sjunkit. En förebyggande åtgärd är värmebehandling av foder. I samband med värmebehandlingen av foder har smutsfrekvensen på äggen ökat något.

Kontroll

Äggproduktionen omfattas av olika typer av kontrollprogram. *Den obligatoriska salmonellakontrollen* gäller alla värphönsbesättningar som producerar ägg för konsumtion och berättigar till ersättning vid salmonellautbrott. Övriga kontrollprogram bygger på frivillig anslutning. *Frivillig salmonellakontroll*, som berättigar till högre ersättningsnivåer, omfattar en rad hygienkrav vid skötsel och hantering samt provtagningar. *Frivillig smittskyddskontroll* kommer då EU:s regler för export/import tillämpas fullt ut att ersätta dagens gränskontroll och karantän. *SFS-omsorgsprogrammet* är näringsens kvalitetsprogram som omfattar framför allt hygienkrav men också en del djurskydds- och skötselkrav. *Ekologisk produktion* ställer krav på långsiktigt hållbara produktionssystem med minimerad kemikalieanvändning och särskilda regler för djurskydd. Producenter och packerier som vill tillämpa *märkning enligt EU:s handelsnormer* måste också föra särskilda register och kontrolleras. EU:s handelsnormer träder som tidigare nämnts i kraft den 1 januari 1998. Den som vill exportera ägg före detta datum måste dock uppfylla EU:s krav på bl.a. märkning och kontroll.

Arbetsmiljö

De studier som hittills gjorts på alternativa inhysningssystem för höns visar att arbetsmiljön för skötarna är sämre i system med högbeläggning för frigående höns jämfört med välskötta traditionella bursystem. Problemen finns inom bl.a. följande områden: luftföroreningar (organiskt damm och ammoniak), ergonomi (arbetsställningar vid tillsyn, plockning av fellagda ägg, rengöring av anläggningarna), olycksfallsrisker (riv- och bitskador), belysning och psykisk belastning. Undersökningarna måste kompletteras bl.a. med olika lösningar för att åtgärda problemen. Vissa problem kan vara svåra att lösa inom den begränsade tidsperioden och det krävs därför en förlängning av försökstiden.

Då djurskyddslagen togs år 1988 var omfattningen av fjäderfäforskningen i Sverige relativt begränsad. Genom de satsningar som gjorts inom de två forskningsprogram som genomförts fr.o.m. år 1992 och från djurskyddsorganisationer och näringen har verksamheten utökats kraftigt och möjligheterna att bedriva försök har avsevärt förbättrats. Tre forskningsgrupper har utkristalliserats, var och en med sina specialitéer, och kunskapsläget inom Sverige på detta område är mycket gott. Det kvarstår dock flera problem att lösa innan det finns inhysningssystem som uppfyller djurskyddslagens alla krav och har en godtagbar arbetsmiljö samtidigt som de är konkurrenskraftiga. De satsningar som blir aktuella framöver är att mer studera de biologiska sambanden avseende fjäderplockning och kannibalism samt gruppstorlek. Mer kunskap krävs om hur olika genotyper fungerar i olika system. Hygienen och saneringsmöjligheterna i golvhönssystemen måste förbättras för att minska riskerna med koccidier, salmonella och kvalster. Ett sätt att komma till rätta med kvalsterproblematiken kan vara certifiering av livdjursförmedlare. Ventilation, minskad dammhalt och en bättre arbetsmiljö är också angelägna utvecklingsområden. Foder anpassade för frigående höns och för den ekologiska produktionen måste tas fram. Uppfödningen av livkycklingarna behöver också studeras mer liksom utformning och placering av olika faciliteter som sittpinne, rede och sandbad.

Rådgivning och utbildning

Vid två naturbruksgymnasier samt vid länsstyrelserna har man gett kurser i golvhönsproduktion för producenter. I samband med ny teknikprovning har tre seminarier om golvhönsproduktion anordnats. JBT har arrangerat en kurs i att bygga för frigående system för länsstyrelsernas byggnadskonsulenter. Det saknas en oberoende nationell rådgivare i fjäderfäfrågor. Forskarna på SLU samt SFS–Svenska Äggs alternativkommitté har spelat en viktig roll för rådgivning och erfarenhetsutbyte. En del informations- och rådgivningsmaterial har tagits fram. Under hösten 1996 kommer från JBT ett rådgivningsmaterial om byggnader för frigående höns. SFS–Svenska Äggs tidskrift *Fjäderfä* ger löpande information i fjäderfäfrågor. Tidskriften *Ekologiskt Lantbruk* har år 1996 gett ut ett temanummer om äggproduktion. Hösten 1994 arrangerade Kronägg och Jordbruksverket ett seminarium med internationellt expertdeltagande, för utbyte av kunskaper om system för frigående höns.

Överväganden och förslag

Marknadsförhållandena inom äggproduktionen har ändrats sedan djurskyddslagen antogs år 1988 och förbudet att ha värphöns i bur infördes. EU-medlemskapet gör att marknaden i princip är fri. Något gränsskydd som kan skydda en högre svensk prisnivå existerar inte. Sverige erhöll i samband med medlemsförhandlingarna dock ett undantag, som gör att

krav på salmonellafrihet kan ställas vid införsel av skalägg. Övergången till alternativa system har inte kunnat genomföras i förväntad takt på grund av flera faktorer. De högbeläggningssystem som många trodde skulle vara ett alternativ har hittills dels inte fungerat på ett sådant sätt att de kunnat godkännas, dels inte prövats i tillräcklig omfattning. Traditionella lågbeläggningssystem har varit de system som på senare tid ökat mest. I dag finns 10 % av hönsen i alternativa system.

Jordbruksverket har valt att i rapporten beskriva den framtida utvecklingen i tre scenarier: 1. att burförbudet kvarstår och inga dispenser ges efter den 1 januari 1999, 2. att dispenser ges till buranläggningar som uppfyller höga djurskydds- och djurhälsokrav och är anslutna till ett omsorgsprogram och 3. att Sverige avvaktar ett gemensamt beslut i EU om förbud av traditionella burar.

Jordbruksverket bedömer det som helt orealistiskt att till år 1999 ställa om hela den svenska produktionen. Ett genomförande av förbudet fullt ut enligt scenario 1 skulle sannolikt medföra en minskning av den svenska produktionen till högst 30 % av konsumtionen. Scenario 3 kan inte anses vara acceptabelt med hänsyn till svensk djurskyddslagstiftning.

Jordbruksverket föreslår att de traditionella burarna får användas under en omställningsperiod även efter år 1999, efter en individuell prövning. Anläggningen skall uppfylla höga krav på djurskydd och djurhälsa och vara ansluten till ett omsorgsprogram för att dispens skall lämnas.

Avgörande för utvecklingen av djurvänliga system är konsumenternas vilja att betala mer för ägg producerade i alternativa system. Detta påverkar i sin tur producenternas investeringsmöjligheter. Konsumenternas intresse för sådana ägg är svårt att bedöma och marknadsföringen har hittills varit mycket begränsad.

Jordbruksverket anser att det framöver borde finnas utrymme för flera typer av inhysningssystem. Lågbeläggningssystem, där äggen kan märkas enligt EG:s förordning, kommer att öka. Någon form av modifierade burar där hönsen har tillgång till rede, sittpinne och sandbad anses av många forskare vara ett alternativ som förenar hönans krav med producentens krav på god ekonomi. För att inte stoppa möjligheterna till utveckling anser Jordbruksverket att burförbudet skall ersättas av funktionskrav i djurskyddsförordningen. Sådana krav kan vara redestillgång, sittpinne och sandbad m.m. Det är viktigt att olika åtgärder vidtas för att underlätta övergången till djurvänliga system. Sådana åtgärder kan vara investeringsstöd, stöd till marknadsföring, satsningar på utbildning och rådgivning samt forskning. Målsättningen med forskningen skall vara att få fram djurvänliga system som har bra arbetsmiljö och är konkurrenskraftiga.

Förteckning över remissinstanserna

Skr. 1996/97:64

Bilaga 2

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Statens livsmedelsverk (SLV), Skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR), Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Arbetarskyddsstyrelsen, Konkurrensverket, Konsumentverket (KoV), Grossistförbundet Svensk Handel, Kooperativa förbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Familjejordbrukarnas riksförbund, Föreningarna Djurens Vänners Riksorganisation, Föreningen Svensk Fjäderfäskötsel, SFS–Svenska Ägg, Konsumentberedningen (KoB), Konsumenter i Samverkan – Underverket, Konsumentgillesförbundet tillsammans med Sveriges konsumentråd, Kronägg, Läkemedelsindustriföreningen, Nordiska Samfundet Mot Plågsamma Djurförsök (NSMPD) tillsammans med Sveriges Djurskyddsföreningars Riksförbund (SDR), Svenska Djurskyddsföreningen, Svenska lantarbetareförbundet, Svenska lantägg AB och Sveriges Veterinärförbund.

SLU:s yttrande är baserat på yttranden från institutionerna för husdjurens utfodring och vård, husdjurshygien, jordbrukets biosystem och teknologi, husdjursgenetik och ekonomi vid SLU. Läkemedelsindustriföreningens yttrande är baserat på yttrande från ett medlemsföretag, Pharmacia & Upjohn AB.

Dessutom har yttranden inkommit från Thuressons hönseri AB, Täljestads Ägg AB och KG:s Ägg AB, Pelle & Lisa AB och Norrlandsägg Ekonomisk Förening, Margretehills gård AB, Swedfarm AB samt Vern-tofta Fjäderfä.

Svenska Kommunförbundet, Dagab, Ekologiska lantbrukarna, Hemköp, ICA-handlarnas AB, KRAV och Miljö- och Hälsoskyddstjänstemannaförbundet avstår från att avge yttrande.

teten av de instanser som anser att burförbudet skall stå fast tycker att funktionskraven är väl formulerade och kan införas någonstans i djurskyddsföreskrifterna. *KoB* påpekar att det egentliga målet är att skapa bättre inhysningsförhållanden för hönsen, inte att "få bort burar".

Skr.1996/97:64
Bilaga 3

Dispenser

Jordbruksverkets förslag

Jordbruksverket föreslår att dispenser skall kunna ges för traditionella burar under en övergångsperiod. Dessa dispenser skall ges efter en individuell prövning. För att minska antalet ärenden kan föreskrifter utarbetas som anger vilka allmänna krav som skall ställas för att en dispens skall kunna ges. Dispensen föreslås vara tidsbegränsad och skall endast kunna ges till anläggningar som uppfyller höga djurskydds- och djurhälsokrav. Anläggningen måste vara ansluten till ett omsorgsprogram. Dispensetidens längd beror på anläggningens djurskyddsmässiga status. Verket menar att för att man skall få hålla höns i traditionella burar efter den 1 januari 1999 måste dispens föreligga. Detta innebär att de första omgångarna med dispens sätts in i september 1997. Verket betonar att det är angeläget att de krav som skall gälla för att en dispens skall ges fastställs snarast.

Remissinstanserna

De flesta instanser som yttrat sig om dispenser, utom tre, instämmer med Jordbruksverkets förslag att dispenser skall kunna ges i någon form förutsatt att anläggningen uppfyller högt ställda krav. *Svenska lantägg AB* vill emellertid inte ha dispensbyråkrati utan förordar EU-anpassning i stället. *Sveriges konsumentråd* tillsammans med *Konsumentgillesförbundet* anser att dispenser bör kunna undvikas om en ny, definitiv tidsgräns för burförbud sätts. Instansernas åsikter om dispensetidens längd skiftar från en hönsomgång (vilket innebär ca 1 år) till 10–15 år och tills vidare. *SLU* och *Föreningen Djurens Vänners Riksorganisation* framhåller att kontrollprogram som skall utgöra beslutsunderlag för beviljandet av dispenser bör utarbetas av Jordbruksverket i samråd med forskare och inte av näringen själv. *SFS–Svenska Ägg*, *Kronägg* och *Svenska lantägg AB* föreslår att äggproducenterna ges dispenser för fortsatt produktion i burar och med möjlighet att även byta ut dessa för att under tiden ge hönsen en bättre miljö än i dag.

Investeringsstöd

Jordbruksverkets förslag

Jordbruksverket anser att det kan finnas utrymme för nationellt stöd inom ramen för rådets förordning (EEG) nr 2328/91 av den 15 juli 1991 om förbättring av jordbruksstrukturens effektivitet, men att detta måste god-

kännas av kommissionen. Utformningen av stödet behöver också närmare utredas. Verket anser att en sådan fråga som bör utredas är om bara producenter som går från bur till golvsystem skall få tillgång till ett stöd eller om samtliga nystartare skall omfattas. Det är också angeläget att uppfödare av värphönskycklingar i golvsystem kan erhålla investeringsstöd om ett sådant införs. Landsbygdsstöd kan utgå som bidrag till investeringar som ökar sysselsättningen, t.ex. att en anläggning utökas med en packeridel. Det är endast i norra Sverige som stödet också kan utgå till den del av anläggningen som hyser hönsen.

Remissinstanserna

Av de instanser som kommenterat förslaget om investeringsstöd för alternativa hönshållningssystem anser de flesta att möjligheterna till stöd för omställning bör utredas och införas. *LRF* och Sveriges konsumentråd tillsammans med *Konsumentgillesförbundet* tillstyrker förslag till investeringsstöd för alternativa hönshållningssystem. *NSMPD* tillsammans med *SDR* kräver att finansieringsmöjligheter för omställning till lösgående system utreds. *KoB* anser att producenternas situation påverkas av bl.a. möjligheterna att få investeringsstöd. *Sveriges Veterinärförbund* ifrågasätter om äggen skall produceras till ett konkurrenskraftigt pris. Förbundet anser det orealistiskt och missledande att ange som mål att ägg från djur som hålls i enlighet med djurskyddslagens 4 § skall kunna konkurrera prismässigt med ägg från burhöns. *Thuressons hönseri AB*, *Täljestads Ägg AB* och *KG:s Ägg AB* sätter sig emot en politiskt styrd reglering av marknaden. *Pelle & Lisa AB* och *Norrlandsägg Ekonomisk Förening* anser att det under 1980-talet med hjälp av statligt stöd och bidrag skedde en uppbyggnad av äggföretag i Norrland, främst i Norrbotten och Jämtland. Flertalet av dessa anläggningar fungerar fortfarande tillfredsställande. Byggnaderna, i vilken produktionen bedrivs, är av hög kvalitet och avsedda att fungera en bra bit in på 2000-talet. I de flesta fall finns fortfarande skulder kvar på byggnadsdelen. (Normal avskrivningstid är ca 20 år). Införs burförbud enligt scenario 1 kommer detta att medföra betydande ekonomiska problem för framför allt de producenter som svenska staten hjälpte i gång under 1980-talet. Förutom konkurser och personliga tragedier kommer värdefull kunskap och erfarenhet att gå förlorad.

Utbildning

Jordbruksverkets förslag

Jordbruksverket framhåller att behovet av en utbildning för producenter när det gäller att producera ägg med lösgående höns är stort. Många av dagens golvhönsproducenter har inte haft höns tidigare. I samband med ett systemskifte inom näringen kan ersättning med AMS-medel utgå för utbildningen. I utbildningen bör både teori och praktik ingå. Ett förslag till utbildningsplan är under utarbetande inom SFS-Svenska Ägg tillsammans med *NSMPD*.

De remissinstanser som kommenterat Jordbruksverkets förslag om utbildning är alla positiva och tillstyrker förslaget. *SLU* vill särskilt understryka behovet av kompetens inom byggnadsrelaterad teknik och byggnadsplanering för värphöns.

Rådgivning

Jordbruksverkets förslag

Jordbruksverket anger att för rådgivningen inom fjäderfänaeringen svarar i första hand konsulenter som är knutna till foder-, packeri- eller hybridföretagen men även forskare på *SLU*. Länsstyrelserna har mycket begränsade möjligheter att bedriva rådgivning. Stor insats har dock gjorts av Länsstyrelsen i Östergötlands län. Någon obunden fjäderfärådgivare finns för närvarande inte. Jordbruksverket anser att det är angeläget att en tjänst inrättas med uppgift att utbilda rådgivare och konsulenter samt att förmedla forskningsresultat m.m.

Remissinstanserna

De remissinstanser som kommenterat Jordbruksverkets förslag om rådgivning är alla positiva och tillstyrker förslaget. *Svenska Lantarbetareförbundet* anser att rådgivning även bör omfatta anställda i äggnäringen.

Forskning

Jordbruksverkets förslag

Jordbruksverket framför att kompetensen inom svensk fjäderfäforskning under senare år ökat betydligt sedan Jordbruksverket fick möjlighet att från anslaget Djurskyddsfrämjande åtgärder stödja forskningen om alternativa inhysningssystem. Stiftelsen Svensk Lantbruksforskning, *SLF*, näringen och djurskyddsorganisationerna har också bidragit till denna forskning, liksom *SLU*. *SLF* finansieras numera helt av näringen genom uttag av en viss avgift på produkterna. Någon överenskommelse med äggnäringen om näringsfinansierad forskning har inte ännu kunnat genomföras på grund av dels dålig lönsamhet och dels den splittring som näringen uppvisar. De stora packerierna svarar endast för 65 % av marknaden och en avgift per ägg befaras därför kunna snedvrída konkurrensen. Enda möjligheten till gemensam finansiering är att ta ut en avgift per kläckt kyckling.

I och med att bidraget från *SLF* försvinner och en kontinuerlig neddragning av tillämpad forskning sker på *SLU* kan forskningen inte bibehållas på nuvarande nivå om inte nya medel tillförs. Om detta inte kan ske försvåras eller försenas möjligheterna att lösa de problem som kvarstår inom systemen för lösgående höns. Jordbruksverket har prioriterat fjäderfäforskningen när det gäller anslaget Djurskyddsfrämjande åtgärder.

Remissinstanserna

De remissinstanser som kommenterat Jordbruksverkets förslag om forskning är eniga om att forskning och utveckling måste fortsätta och även öka i omfattning. Instanserna har emellertid delade meningar om vilken inriktning forskningen bör ha. Några instanser påpekar att förutom djurmiljö måste även arbetsmiljö beaktas i forskningen. *SVA* anser att de traditionella golvsystemen, med lägre beläggning, nu väcker ökat intresse från producenter och konsumenter. Även dessa system bör därför studeras och utvecklas mer för att förbättra hygien och hälsa för hönsen. Alternativa system med utevistelse, ekologisk produktion, har enligt *SVA* sina speciella hälsorisker genom kontakt med vilda fåglar och gnagare som kan föra med sig smittämnen, t.ex. salmonella. Mer utvecklingsarbete måste genomföras för att förbättra dessa system. *SJFR* och *SLU* ansluter sig i huvudsak till *SVA:s* synpunkter. *SLU* anser att betydande forsknings- och utvecklingsarbete återstår innan alternativ till burhållning av värphöns kan uppfylla intentionerna i djurskyddsföreskrifterna men också olika krav i arbetarskyddsföreskrifterna. *SLU* anser vidare att frågan rörande formerna för dagsljus till hönsen är för bristfälligt undersökt för att medge säkra rekommendationer. Hittillsvarande redovisade erfarenheter talar för att dagsljusexponering innebär ökad risk för kannibalism. *SLU:s* förslag är därför, att med hänsyn till djurskyddet låta kravet på dagsljus vila till dess att denna fråga närmare utretts. *SLU* vill framhålla behovet av utökade forsknings- och utvecklingsinsatser för att påskynda övergången från bursystem till funktionsdugliga alternativa system som uppfyller både djurskydds- och arbetsmiljömässiga krav. *SLU* betonar vikten av att man i stället borde prioritera forskning för studier av hönans grundläggande fysiologiska, etiska, beteendemässiga m.m. krav för att därigenom utveckla en kunskapsbas för utveckling av system och metoder för optimal metodik, teknik och ekonomi i värphönshållningen. *Arbetarskyddsstyrelsen* betonar att för att få bästa resultat bör djurmiljö- och arbetsmiljöaspekter integreras i forskningen. *Konsumentverket* stöder förslaget om forskning kring modifierade burar och menar att många olika system bör ha möjlighet att prövas och existera parallellt. *LRF* anser att Jordbruksverket bör tilldelas medel för att även i fortsättningen stödja forskning och försök avseende alternativa system. *Föreningen Djurens Vänners Riksorganisation* anser att forskning/utveckling bör inriktas på lösgående höns i lågbelagda system. *SFS-Svenska Ägg* menar att om det skall vara möjligt att i framtiden gå över till produktionsformer där hönan kan ge utlopp för sitt naturliga beteende på ett bättre sätt än i nuvarande burar, måste forskningen på olika typer av golvsystem samt s.k. modifierade burar fortsätta i ökad omfattning. *KoB* har uppfattningen att det fortfarande behövs en ambitiös kraftsamling för att skapa bättre inhysningsförhållanden för hönsen. Nuvarande nivå på forsknings- och utvecklingsarbete kan inte upprätthållas utan nya medel. Utan nya medel försvåras eller försenas möjligheten att lösa de problem som kvarstår. Det

är nödvändigt med ökade resurser till bl.a. forskning/försök. *Kronägg* pekar på att forskningsresultaten från intensiva alternativa produktionssystem inte gett de positiva resultat man hade hoppats på varken för djuren eller för de människor som jobbar i produktionen. *Kronägg* föreslår därför att forskningen om alternativa produktionssystem fortsätter – och helst i ökad takt – i de system som kan förväntas bli tänkbara alternativ till värpburarna. *NSMPD* tillsammans med *SDR* anser att det är viktigt att stödja tillämpade forsknings- och utvecklingsinsatser. Forskningsresultaten från de intensiva systemen i ny teknikprovning har lett till att man kan identifiera och förklara de problem som uppstår och därmed öppnas möjligheterna att föreslå rätt åtgärder för att förbättra djurhälsan. Forskning skall inte inriktas mot system med modifierade burar. Särskilda forskningsinsatser skall i stället riktas mot hönsållning med låg beläggingsgrad. Avelsinriktad forskning i syfte att få fram lämpliga djur för lösgående system måste prioriteras. Särskilda satsningar bör göras på ekologisk produktion, där även avelsmässig forskning är angelägen. *Svenska Djurskyddsföreningen* finner det synnerligen viktigt att här aktuell produktion inriktar sig på att utveckla det system som uppfyller de krav som gör det möjligt att fortsätta inhemsk produktion, således att utveckla och göra konkurrenskraftig den enda märkningsklass som EU har uppställt och som gör att svenska ägg fortfarande, och förhoppningsvis även i framtiden kan få produceras. Det är helt oförsvarligt att inrikta forskningen på sådan produktion som man vet är olämplig från djurskyddssynpunkt och som har väckt sådant motstånd från konsumenterna att det tydligt visar att sprättägg, ägg från golvhöns och ägg från höns som inte förvaras i burar eller går på nät är efterfrågade av konsumenterna. Om priset för sådan forskning och produktion sedan blir högre än för samma produkter men tillverkade i annat land är en bisak, som konsumenterna om de vet vikten av att behålla produktion inom landet, gärna betalar. *Svenska Lantarbetareförbundet* anser att forskningsinriktningen inom äggproduktionen bör ökas inom arbetsmiljöområdet och utgå från dem som arbetar i produktionen. Forskningsresurser bör intensifieras på modifierade bursystem och på lågbeläggningssystem. Det är angeläget att utveckla nya miljövänliga desinfektionsmedel så att formaldehydpreparaten kan förbjudas så snart som möjligt. *Sveriges Konsumentråd* tillsammans med *Konsumentgillesförbundet* stöder Jordbruksverkets förslag när det gäller bl.a. forskning och utveckling.

Marknaden och konsumenterna

Jordbruksverkets bedömning

Jordbruksverket menar att helt avgörande för utvecklingen av alternativa system att inhysa höns blir konsumenternas vilja att betala ett merpris för ägg från djurvänliga system. Hur stor andel av konsumtionen som kommer att styras av priset är enligt verket mycket svårt att förutsäga. Jordbruksverket menar att näringen själv, genom ett objektiva märkningsförfarande, i hög grad kan bidra till dels en ökning av konsumtionen av svenska ägg, dels till att ge konsumenten frihet att välja mellan ägg från

lösgående höns och burhönsägg. Verket menar att importen av finska burägg har visat att det inte gått att sälja ägg bara på begreppet svenskhet. Verket för fram att utvecklingen av djurvänliga system skulle underlättas om ett centralt stöd för marknadsföring av ägg från lösgående höns kunde inrättas. Jordbruksverket bedömer att Sverige i framtiden oavsett produktionssystem, måste räkna med viss import av ägg eftersom produktionskostnaderna i de flesta EU-länder är lägre än i Sverige.

Skr.1996/97:64
Bilaga 3

Remissinstanserna

Majoriteten av instanserna instämmer med Jordbruksverket att det är konsumenternas vilja att betala ett merpris för ägg från djurvänliga system som kommer att vara avgörande för om produktionen från dessa system kan hållas uppe. Många instanser betonar också vikten av marknadsföringsåtgärder och information till konsumenterna för att dessa skall kunna göra välgrundade val. Några påpekar det oetiska i att Sverige skulle förbjuda värphönsållning i burar för att i stället importera ägg från utlandet eftersom sådana ägg producerats i burar där hönan haft en sämre djurmiljö än i de svenska burarna. Äggpackerierna och handeln menar att de är beroende av en viss volym ägg och att volymen ägg från enbart golvsystem (förutsatt att resterande volym importerats) inte ger ett tillräckligt underlag för deras fortsatta existens och att efterfrågan skall styra övergången till alternativa system.

RRV anser att innan något slutgiltigt beslut fattas om genomförande av burförbud i praktiken måste konsumenternas betalningsvilja för ägg från etiskt bättre djurhållning undersökas. *SLU* anser att det i avsaknad av konkreta studier rörande konsumenternas betalningsvilja för produktattribut såsom "svenskproducerat" och "förbättrad djurmiljö" är oklart i vilken utsträckning svensk produktion kan hävda sig i scenario 2. *KoV* anser att många olika system bör ha möjlighet att prövas och existera parallellt och via en tydlig märkning och marknadsföring får konsumenterna göra sitt val. *KoV* anser att konsumenternas vilja att agera på marknaden för att driva på utvecklingen mot mer djurvänliga system ännu inte testats på ett rättvisande sätt. Betalningsviljan varierar sannolikt mycket mellan olika konsumentgrupper och är dessutom avhängig kunskap och information. *KoV* är villigt att, eventuellt i samarbete med Livsmedelsverket och/eller frivilliga konsumentorganisationer, närmare undersöka märkning och marknadsföring och arbeta för att dessa förbättras. *Grossistförbundet Svensk Handel*, *LRF* och *SFS-Svenska Ägg* menar att konsumenternas köpbeteende kommer att vara avgörande för utvecklingen av alternativa hönsållningssystem. *SFS-Svenska Ägg* anför att konsumenternas beteende klart visar att för det stora flertalet spelar priset en större roll än inhysningsformen. *KoB* påpekar att förbättrad märkning är ett viktigt konsumentkrav. Marknadsföringen och informationen bör lyfta fram systemets djurvänlighet och salmonellafria ägg. Utvecklingen av djurvänliga system skulle underlättas om ett centralt stöd för marknadsföring av ägg från lösgående system kunde inrättas. *Konsumenter i Samverkan – Underverket* anser att resurser skall ställas till konsumentorganisationernas

förfogande för att mer aktivt medverka i informationen och "marknad-föringen" av frigångsäggen. *Kronägg* menar att Jordbruksverkets scenario 3 är sett från marknadens synpunkt det bästa alternativet, men uppfyller inte dagens svenska djurskyddslag. Situationen för den svenska ägg-näringen har ändrats dramatiskt sedan år 1988 då den nya djurskyddsla-gen trädde i kraft. Sverige har sedan medlemskapet i EU inga möjligheter att stänga ute billiga importägg som är producerade på ett sätt som inte är tillåtet enligt nuvarande svensk djurskyddslag. *NSMPD* tillsammans med *SDR* anser att handeln är en viktig faktor och kan styra utvecklingen genom att vägra sälja produkter som inte uppfyller kvalitetskraven. Rege-ringen bör ta initiativ till diskussioner med producenter, packerier, handel och konsumentorganisationer om att en frivillig överenskommelse bör träffas mellan parterna om märkning av burägg. *Svenska Djurskyddsföre-ningen* anser att den viktigaste ståndpunkten måste vara att se till att produktionen av livsmedel inte hindras i Sverige och att den svenska produktionen inte blir utslagen därför att den inte passar in i någon av andra uppställd märknings-, produktions- eller annan begreppsklassifi-cering. Om priset för sådan produktion sedan blir högre än för samma produkter men tillverkade i annat land är en bisak, som konsumenterna om de vet vikten av att behålla produktion inom landet, gärna betalar. En sådan uppfattning har också visat sig då sprättägg och ägg från alternativ produktion utan burar blir alltmer efterfrågade trots sitt högre pris. *Svenska Lantarbetareförbundet* ansluter sig till synpunkten om märk-ningsystem och marknadsföringsåtgärder och anser i enlighet med jord-bruksutskottet att den svenska äggnäringen inte får slås ut och att den ej får ersättas med importerade ägg från andra länder som tillåter inhys-ningssystem som är förbjudna i Sverige. *Svenska Lantägg AB* anser att den salmonellalagstiftning som för närvarande hindrar import söderifrån inte kommer att ge svenska producenter skydd i det långa loppet då andra länder får grepp om salmonellaproblemet. Huvudparten av konsumenterna föredrar att köpa billiga ägg från burhöns. Erfarenheterna från andra länder visar att alternativa produktionsformer utvecklas bättre utan tvångslagstiftning. Svensk produktion har en mycket hög standard och kan mycket väl konkurrera med utländsk produktion bara den får jämförbara spelregler. *Sveriges Konsumentråd* tillsammans med *Konsumentgillesför-bundet* anser att det inte är en huvudfråga om äggen är svenskproducerade eller ej men ser det som en risk att importen av ägg från höns som lever under oacceptabla förhållanden ökar om tidsgränsen för burhönsförbudet inte ändras. Det gäller både import av ägg från burhöns och höns i alternativa system med bristande djuromsorg, där t.ex. foderantibiotika och näbbtrimning/avnäbbning används. Ett grundläggande krav är att alternativa system inte får leda till bl.a. att svensk äggproduktion ersätts av andra länders buräggsproduktion. *Sveriges Veterinärförbund* ifrågasätter om äggen skall produceras till ett konkurrenskraftigt pris. Förbundet anser det orealistiskt och missledande att ange som mål att ägg från djur som hålls i enlighet med djurskyddslagens 4 § skall kunna konkurrera prismässigt med ägg från burhöns. Riksdagens målsättning att behålla en svensk äggproduktion måste i stället uppfyllas genom informa-tion till allmänheten och genom ett obligatoriskt och tillförlitligt märk-

ningssystem. *Thuressons hönseri AB, Täljestads Ägg AB och KG:s Ägg AB, Pelle & Lisa AB och Norrlandsägg Ekonomisk Förening, Margrethills gård AB, Swedefarm AB och Verntofta Fjäderfä* menar att för de flesta är äggets geografiska ursprung viktigare än produktionsmetoden, men den enskilt viktigaste egenskapen är priset. I en öppen och fri marknad måste konsumentens val avgöra vad som produceras. En omställning i den takt som konsumenterna efterfrågar är den enda möjligheten att behålla svensk äggproduktion och ge de svenska konsumenterna högklassiga ägg med högsta livsmedelssäkerhet från bästa möjliga djurmiljö.

Samordning inom EU

Jordbruksverkets förslag

Jordbruksverket föreslår att Sverige aktivt bör verka för att funktionskrav, när det gäller inhysning av höns, införs i alla EU-länder vilket på sikt medför att traditionella burar måste avvecklas. Verket anser också att det är angeläget att det samarbete som sker inom EU rörande forskning om djurvänliga inhysningssystem för höns stimuleras och att alla möjligheter till EU-stöd undersöks. Vidare anser verket att en ändring av EU:s märkningsförordning så att den passar även för svenska produktionsformer är angelägen.

Remissinstanserna

Av de instanser som kommenterat Jordbruksverkets förslag är de flesta eniga om att ett kraftfullt svenskt agerande för bättre djuromsorg inom EU är angeläget. Vidare håller de flesta instanserna med Jordbruksverket om att Sverige måste verka för att EG:s märkningsförordning bättre anpassas till förhållanden som gäller i Sverige. *Grossistförbundet Svensk Handel* menar att ett förbud mot hållande av höns i burar måste ske i ett gemenskapsförfarande som innebär att samma grundläggande regler gäller för hela EU. Enligt förbundets uppfattning påskyndar inte det svenska burförbudet ett borttagande av burar inom EU i övrigt. Ett kraftfullt svenskt agerande inom EU med inriktning på ett gemensamt beslut inom EU torde vara mer framgångsrikt. *Familjejordbrukarnas riksförbund* föreslår att EG:s äggförsäljningslag införes när den träder i kraft *SFS-Svenska Ägg* anser att ett burförbud måste senareläggas till dess att ekonomiskt konkurrenskraftiga produktionsformer för lösgående höns kan introduceras i praktiken eller till dess att EU beslutar om förbud mot burhöns. *KoB* menar att ett viktigt konsumentkrav är att Sverige verkar för en hög standard på EU-nivå. Sverige bör aktivt verka för funktionskrav, dvs. att traditionella burar på sikt måste avvecklas samt för märkningssystem. *Kronägg* föreslår att äggnäringen i Sverige ges någorlunda lika villkor som sina konkurrenter inom EU så att äggproduktion och arbetstillfällen kan behållas inom landet. Vidare föreslår *Kronägg* att Sverige aktivt verkar för en förbättrad djuromsorg inom hela EU *NSMPD* tillsammans med *SDR* framför som djurskyddsorganisationernas krav att

Sveriges regering bör verka för att burhönsförbud införs i hela EU. *Svenska Lantägg AB* anser att den enda ändringen som behövs är i djurskyddsförordningen 60 § punkt 7 där "intill utgången av" år 1998 bör ändras till: "till dess att motsvarande beslut träder i kraft inom EU". Detta är en helt naturlig åtgärd med hänsyn till den gemensamma marknaden och den liknar Finlands riksdagsbeslut. Sverige kan arbeta aktivt inom EU för att genomföra burförbud inom hela EU. *Sveriges konsumentråd* tillsammans med *Konsumentgillesförbundet* anser att Sverige kraftfullt bör verka för att ändra och förenkla EU-regler.

Arbetsmiljö

Jordbruksverkets förslag

Enligt tidsstudier som redovisas i Jordbruksverkets rapport tillbringar skötaren 2–2½ gånger mer tid i ett golvhönsstall än i ett burhönsstall. En av orsakerna är plockning av fellagda ägg. Djurskötaren exponeras också för betydligt högre dammhalter som även kan innehålla endotoxiner, kvalster m.m. Ett krävande arbetsmoment är då stallet skall tömmas på hönor inför slakten. Förhöjda ammoniakhalter kan förekomma i lösgående system om inte ströbädden sköts, men behöver inte vara ett problem. Däremot kan det vara svårt att uppfylla de ergonomiska kraven på grund av insamling av fellagda ägg, tillsyn och rengöringsmomenten. Den nära kontakten med hönsen som sker i lösgående system kan upplevas som psykiskt pressande av skötaren men kan även upplevas positivt. Jordbruksverket anser att det krävs en förlängning av försökstiden för att man ska kunna lösa arbetsmiljöproblemen i golvhönsstallarna.

Remissinstanserna

De flesta instanser som kommenterat arbetsmiljön anser att den inte är tillräckligt undersökt och att den bör vägas in i diskussionen om inrymningsformer för värphöns. Majoriteten av instanserna föreslår att vid införandet av funktionskrav bör även arbetsmiljön beaktas. Två djurskyddsorganisationer anser att arbetsmiljön måste anpassas till hönsen. *SJFR* delar Jordbruksverkets uppfattning att den enda möjligheten att i dag hålla lösgående höns är i extensiva system som ansluter till gamla tiders hönhållning. Dessa har dock inte varit föremål för några ingående studier av t.ex. arbetsmiljön vilket måste beaktas i framtiden. *SLU* menar att betydande forsknings- och utvecklingsarbete återstår innan alternativ till burhållning av värphöns kan uppfylla intentionerna i djurskyddsföreskrifter men också olika krav i arbetarskyddsföreskrifter. *SLU* vill framhålla att vid införandet av funktionskrav för inrymning av värphöns måste även arbetsmiljö och klimatteknik beaktas, vilket inte är fallet i Jordbruksverkets förslag. *SLU* vill framhålla behovet av utökade forsknings- och utvecklingsinsatser för att påskynda övergången från bursystem till funktionsdugliga alternativa system som uppfyller både djurskydds- och arbetsmiljömässiga krav. *Arbetarskyddsstyrelsen* betonar att övergången

till alternativa system inte får innebära att arbetsmiljön försämras. Styrelsen menar att hittillsvarande forskning visar att arbetsmiljön för skötaren är avsevärt sämre i nuvarande högintensiva system för lösgående höns jämfört med traditionella bursystem. Vissa arbetsmiljöproblem i system med lösgående höns är svåra att lösa och det behövs därför en förlängning av försökstiden. För att få bästa resultat bör djurmiljö- och arbetsmiljöaspekter integreras i forskningen. *NSMPD* tillsammans med *SDR* anser att om arbetsmiljökrav ger sämre förhållanden för hönsen är perspektivet fel. Arbetsmiljön måste anpassas till hönsen, inte tvärtom. *Svenska Lantarbetareförbundet* delar den beskrivning som görs av arbetsmiljön i kapitel 8 i Jordbruksverkets rapport. Förbundet anser att forskningsinriktningen inom äggproduktionen bör ökas inom arbetsmiljöområdet och utgå från dem som arbetar i produktionen. Förbundet menar att funktionskraven för att säkerställa en god djuromsorg också skall omfatta arbetsmiljön i stallarna och utformas som en föreskrift.

Livsmedelskvalitet och läkemedelsindustrins krav på äggen

Jordbruksverkets bedömning

Jordbruksverket anser att det är angeläget att beakta den konsumtion av ägg som produkt- och läkemedelsindustrin svarar för. Om äggen produceras i system som fördyrar eller innebär att vissa krav inte kan uppfyllas, kommer industrin att finna andra vägar för sin tillförsel.

Remissinstanserna

Läkemedelsindustrin betonar att den har som ett absolut krav att äggulepulvret är fritt från restprodukter av t.ex. läkemedel, att hygienen är hög och att bl.a. fettsyrasammansättningen är riktig. *SLV* förutsätter att tillämpade inhysningsformer för värphöns inte negativt påverkar livsmedelskvaliteten på ägg eller kött och har i övrigt inga synpunkter på de remitterade rapporterna. *Läkemedelsindustriföreningen* hänvisar till ett yttrande av *Pharmacia & Upjohn* som bifogats. Läkemedelsindustrin i Sverige använder stora mängder äggulepulver vid tillverkning av läkemedel. Pulver från ca 6 500 ton ägg motsvarande 6–7 % av den totala äggproduktionen i Sverige åtgår för detta ändamål. Huvudparten av dessa ägg är producerade i Sverige. Ett absolut krav som läkemedelsindustrin måste ställa på det äggulepulver den använder är att det är fritt från restprodukter, som kan härstamma från t.ex. bekämpning av kvalster, kokcidios eller andra sjukdomar. Ett annat krav är att äggen produceras under betryggande hygieniska förhållanden samt att hönsen utfodras med ett foder som säkerställer en för läkemedelsindustrin rätt kvalitet av äggulepulvret med avseende bl.a. på sammansättningen av fettsyror. Läkemedelsindustrin anser att när det gäller lösgående höns verkar det föreligga ökade risker för förekomst av vissa sjukdomar och kvalster, risk för sämre hygien vid äggproduktionen (ägg hamnar i ströbädden, etc.) och därmed ökad risk för mikrobiologiska föroreningar. Dessutom matas lösgående

höns för närvarande med ett foder som resulterar i ägg där äggulan har en fettsyrasammansättning som inte uppfyller läkemedelsindustrins krav. Därför vill läkemedelsindustrin avråda från övergång till alternativ till burhållning till dess att det med säkerhet kunnat konstateras att ägg från lösgående höns kan produceras under sådana betingelser att de uppfyller dessa krav och kan användas vid läkemedelstillverkning. *NSMPD* tillsammans med *SDR* anser att påståendet att läkemedelsindustrin endast kan använda svenska burägg för sin produktion nu kan avfärdas från debatten.

Djurhälsa

Jordbruksverkets bedömning

Jordbruksverkets rapport redovisar att svensk fjäderfänaering i flera decennier har varit förskonad från allvarliga, smittsamma sjukdomar. Den gynnsamma situationen beror i hög grad på importrestriktioner och en rad förebyggande åtgärder som ingår i fjäderfänaeringens produktionskedja. Under åren 1994 och 1995 har emellertid utbrott av infektiös bronkit, Newcastlejuka och Mareks sjukdom förekommit.

När det gäller parasitförekomst har SVA gjort en undersökning där kvalster påvisades i 6 % av bursystemen och i 33 % av golvsystemen. Under år 1995 förekom koccidiosutbrott i 14 golvbesättningar och 2 burbesättningar enligt obduktionsmaterial från SVA.

Dödligheten i bursystem varierar mellan 3,9 % och 5,2 % enligt en undersökning under en 5-årsperiod. Hos golvinhysta höns har dödlighet på grund av sjukdomar och skador i många flockar varit betydligt högre. Det gäller speciellt höns inhysta i de nya våningssystemen (hög beläggning) där dödligheten i många fall överskridit Jordbruksverkets gränsvärde på 9 % och varierat mellan 2,9 % och 26,7 %. Dödligheten visar stora variationer mellan olika omgångar inom samma system. I besättningar med låg beläggning som studerats av SLU, har dödligheten varit mellan 4 % och 23 %.

Remissinstanserna

Flera instanser instämmer i Jordbruksverkets bedömning att de intensiva golvsystem med hög beläggning som finns i dag innebär en större osäkerhet och högre risker när det gäller hönsens hälsa jämfört med traditionella system. Flera instanser anser emellertid att forskningen i framtiden har möjlighet att lösa många av problemen. SVA anser att hållande av mindre grupper av höns, i t.ex. en modifierad bur skulle minska de hälsoproblem som ses i de prövade alternativa systemen. Ett sådant alternativ skulle också lättare få efterföljd inom andra EU-länder och därmed förbättra levnadsförhållandena för höns i många länder. De traditionella golvsystemen, med lägre beläggning, väcker nu ökat intresse från producenter och konsumenter. Även dessa system bör därför studeras och utvecklas mer för att förbättra hygien och hälsa för hönsen. Alternativa system med

utevistelse, ekologisk produktion, har sina speciella hälsorisker genom kontakt med vilda fåglar och gnagare som kan föra med sig smittämnen, t.ex. salmonella. *SLU* anser att när nu problemområden kunnat identifieras och aktiviteter för att studera orsaksfaktorer till kannibalism, fjäderplockning, dålig fothälsa m.m. startats, är det mycket angeläget att en långsiktig satsning på att lösa dessa problem görs. *NSMPD* tillsammans med *SDR* anser att försämring av djurhälsan måste ställas i relation till hälsoläget för burhönsen och den psykiska ohälsa som orsakas av att hönsen inte kan utföra sina medfödda beteenden och inte utveckla en normal social struktur. Forskningsresultaten från de intensiva systemen i ny teknikprovning har lett till att man kan identifiera och förklara de problem som uppstår och därmed öppnas möjligheterna att föreslå rätt åtgärder för att förbättra djurhälsan. Det måste framhållas att högbelägningssystem innehåller mycket större risker för problem med djurhälsan anser dessa djurskyddsföreningar. Svenska Lantarbetareförbundet påpekar att det saknas en redogörelse i rapporten om medicinering och antibiotikaanvändningen inom äggproduktionen. *Täljestads Ägg AB* och *KG:s Ägg AB* och *Verntofta Fjäderfä* anser att Sverige i dag har ett hälsoläge bland höns som ligger i världstopp. Djuromsorgen för burhöns eller lösgående höns är bättre än inom övriga EU. Svenska ägg är av hög kvalitet och säkerhet. Kravet på svenskt hönsfoder är högre än det som gäller inom EU. Sämre höns hälsoläge inom övriga EU-länder medför tillsatsbehov av antibiotika i foder och vaccinationer på 12–16 gånger mot två gånger i forskningsprojekt Sverige. Antibiotika används inte alls rutinmässigt i svensk äggproduktion.

Skr.1996/97:64

Bilaga 3

Förteckning över forskningsprojekt

Skr. 1996/97:64

Bilaga 4

Projekt inom programmet Djurskyddsfrämjande åtgärder för värphöns

Budgetåret 1991/92

Projekt: Fjäderhackning och kannibalism hos värphöns i alternativa inhysningssystem

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien

Projektledare: Linda Keeling

Medel: Ramanslag 3 x 455 000 kr

Slutredovisning: 1995-06-30

Projekt: Ljus i värphönsstallar (Litteraturstudie)

Förvaltande organ: SLU. Inst för jordbrukets biosystem och teknik

Projektledare: Eva von Wachenfelt

Medel: Engångsanslag 50 000 kr

Slutredovisning: 1992-12-31

Projekt: Utarbetande av normer för utvärdering av klimat och luftföroreningar i nya inhysningssystem för värphöns

Förvaltande organ: SLU. Inst för jordbrukets biosystem och teknik

Projektledare: Gösta Gustafsson

Medel: Engångsanslag 150 000 kr

Slutredovisning: 1993-12-31

Projekt: Utveckling av ventilationssystem för utsugning av gödselgaser i inhysningssystem för lösgående värphöns

Förvaltande organ: SLU. Inst för jordbrukets biosystem och teknik

Projektledare: Gösta Gustafsson

Medel: Ramanslag 2 x 180 000 kr

Slutredovisning: 1994-06-30

Projekt: Koccidios hos värphöns. Epidemiologi och kontroll med särskild inriktning mot utveckling och utvärdering av vacciner

Förvaltande organ: SVA

Projektledare: Parviz Hooshmand-Rad

Medel: Ramanslag 3 x 500 000 kr

Slutredovisning: 1995-04-30

Projekt: Vidareutveckling av alternativa hysningsformer för lösgående höns

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård

Projektledare: Ragnar Tauson och Klas Elwinger

Medel: Ramanslag 3 x 680 000 kr

Slutredovisning: 1995-06-30

Projekt: Utvärdering av olika djurmaterial för äggproduktion i golvmiljö, bestämning av genotypmiljösamspel. Ersättning till utfodringsanläggning
 Skr. 1996/97:64
 Bilaga 4

Förvaltande organ: SLU. Försöksavdelningen för fjäderfäavel
 Projektledare: Martin Wilhelmsson
 Medel: Engångsanslag 300 000 kr
 Slutredovisning: 1993-06-30

Budgetåret 1992/93

Projekt: Uppföljning av djurhälsa och djurmiljö m.m. i golvhönsanläggning
 Förvaltande organ: Länsstyrelsen i Kalmar län
 Projektledare: Jörgen Wehre
 Medel: Engångsanslag 56 000 kr
 Slutredovisning: 1993-12-31

Sammanfattning

Tilldelade medel, 1000 kr

1990/91	1991/92	1992/93	Summa
2015	2171	1635	5821

Projekt inom Hönshållningsprogrammet

Skr. 1996/97:64
Bilaga 4

1993

Projekt: Arv- och miljösamspel hos värphöns i alternativt inhysningssystem av etagemodell
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård
Projektledare: Ragnar Tauson
Medel: Ramanslag 3 x 570 000 kr
Slutredovisning: 1997-12-31

Projekt: Agonistiska beteenden och social spänning hos grupper av tamhöns i olika miljöer
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien
Projektledare: Kristina Odén
Medel: Ramanslag 3 x 145 000 kr
Slutredovisning: 1996

Projekt: Teknik för dammbekämpning och ströbäddshandling i alternativa inhysningssystem
Förvaltande organ: Jordbrukstekniska institutet
Projektledare: Björn Sundell
Medel: Ramanslag 2 x 255 000 kr
Slutredovisning: 1997-07-01

Projekt: Epidemiologisk studie av fjäderhackning och kannibalism hos värphöns i alternativa inhysningssystem
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien
Projektledare: Linda Keeling
Medel: Ramanslag 3 x 300 000 kr
Slutredovisning: 1997-12-31

Projekt: Hur ska kycklingar exponeras för olika stimuli under uppfödningssperioden för att förberedas för ett inhysningssystem med lösgående värphöns?
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien
Projektledare: Bo Algers
Medel: Ramanslag 3 x 200 000 kr
Slutredovisning: 1997-07-01

Projekt: Koccidios hos värphöns – epidemiologi och kontroll med särskild inriktning mot utveckling och utvärdering av vacciner
Förvaltande organ: SVA / SLU. Avd för parasitologi
Projektledare: Arvid Ugglå
Medel: Engångsanslag 230 000 kr
Slutredovisning: 1995-06-30

Projekt: Luftvägspåverkan vid arbete i hönsstall utan burar Skr. 1996/97:64
Bilaga 4

Förvaltande organ: Arbetsmiljöinstitutet
Projektledare: Per Malmberg
Medel: Ramanslag 2 x 180 000 kr
Slutredovisning: 1996-06-30

Projekt: Lufthygien i nya inhysningsformer för värphöns

Förvaltande organ: SLU. Inst för jordbrukets biosystem och teknik
Projektledare: Lennart Mårtensson
Medel: Ramanslag 2 x 330 000 kr
Slutredovisning: 1995-12-31

Projekt: Utveckling av klimat- och åtgärdsteknik för luftföroreningar i inhysningssystem för lösgående höns

Förvaltande organ: SLU. Inst för jordbrukets biosystem och teknik
Projektledare: Gösta Gustafsson
Medel: Ramanslag 3 x 400 000 kr
Slutredovisning: 1996-12-31

Projekt: Infektionsvägar, skadeverkningar och bekämpning av blodsugande kvalster i svenska värphönsanläggningar

Förvaltande organ: SVA/ SLU. Avdelningen för parasitologi
Projektledare: Arvid Ugglå
Medel: Ramanslag 3 x 355 000 kr
Slutredovisning: 1996-12-31

1994

Projekt: Studier av smågruppsystem och inredningsdetaljer för värphöns

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård
Projektledare: Ragnar Tauson
Medel: Ramanslag 2 x 200 000 kr
Slutredovisning: 1995-10-31

Projekt: Sammanställning av erfarenheter från dagens inhysningssystem för golvgående värphöns

Förvaltande organ: SLU. Inst för jordbrukets biosystem och teknik
Projektledare: Kristina Ascard
Medel: Engångsanslag 420 000 kr
Slutredovisning: 1995-03-31

Projekt: Studier av två djurmaterial i ett modernt alternativt inhysningssystem för värphöns under praktiska förhållanden

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård

Projektleddare: Ragnar Tauson
Medel: År 1 250 000 kr År 2 125 000 kr
Slutredovisning: 1995-10-31

Skr. 1996/97:64
Bilaga 4

Projekt: Undersökning av ärftlighet i fjäderplockning hos fjäderfä
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien
Projektleddare: Linda Keeling
Medel: 250 000 kr
Slutredovisning: 1996-07-01

Projekt: Kontroll av koccidios hos fjäderfä
Förvaltande organ: SVA/SLU. Avdelningen för parasitologi,
Projektleddare: Arvid Ugglå
Medel: 360 000 kr
Slutredovisning: 1996-07-01

Projekt: Beteendeproblem hos värphöns i alternativa inhysningssystem
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien
Projektleddare: Linda Keeling
Medel: År 1 400 000 kr År 2 400 000 kr
Slutredovisning: 1997-07-01

Projekt: Effekter av lågenergifoder och redsplacering i alternativa våningssystem för värphöns
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård
Projektleddare: Ragnar Tauson
Medel: År 1 400 000 kr År 2 400 000 kr
Slutredovisning: 1997-07-01

1995

Projekt: Kvalitetskontroll av svensk äggproduktion
Förvaltande organ: SFS Svenska Ägg Service AB
Projektleddare: Torbjörn Eriksson
Medel: Ramanslag 2 x 350 000 kr
Slutredovisning: 1997-12-31

Projekt: Kontroll av koccidios hos fjäderfä
Förvaltande organ: SVA/SLU Avdelningen för parasitologi
Projektleddare: Arvid Ugglå
Medel: Engångsanslag 400 000 kr
Slutredovisning: 1997-06-30

Projekt: Fodrets inverkan på gödselns konsistens och hygien i äggproduktionen
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård
Projektleddare: Klas Elwinger

Medel: Engångsbelopp 165 000 kr
Slutredovisning: 1999-06-30

Skr. 1996/97:64
Bilaga 4

Sammanfattning

Tilldelade medel, 1000 kr

År	1 1993	2 1994	3 1995/96	Summa
Fördelat				
SJV	1 000	2 975	2 670	6 645
SLF	1 965	2 165	1 565	5 695
Totalt	2 965	5 140	4 235	12 340

Fjäderfäprojekt utanför de två forskningsprogrammen

Skr. 1996/97:64

Bilaga 4

Jordbruksverket

Anslaget till djurskyddsfrämjande åtgärder

Projekt: Alternativa inhysningssystem för värphöns.
Marielundsprojektet
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård
Projektledare: Ragnar Tauson
Medel: 90/91 125 000 kr, 91/92 150 000 kr, 92/93
150 000 kr
Slutredovisning: 1993-06-30

Projekt: Utvärdering av nya inhysningssystem för golv-
höns
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien
Projektledare: Bo Algers
Medel: 1990/91 46 000 kr
Slutredovisning: 1992-06-17

Projekt: Mobil hönsskötsel med olika djurmaterial
Förvaltande organ: Kungsängens forskningscentrum, SLU
Projektledare: Paul Ciszuk
Medel: 1996 300 000 kr
Slutredovisning: 1997-03-30

Profylaxanslaget

Projekt: Systemlösningar för jordbrukets driftsbyggnader – stallar för golvgående värphöns
Förvaltande organ: SLU. Inst för jordbrukets biosystem och teknologi
Projektledare: Kristina Ascárd
Medel: 1995/96 350 000 kr
Slutredovisning: 1996-12-31

Ekologiska forskningsprogrammet

Projekt: Konstruktion och prövning av ett mobilt höns-
hus med gård
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård
Projektledare: Paul Ciszuk
Medel: 1993/94 47 000 kr
Slutredovisning: 1995

Projekt: Rationell hönsskötsel enl KRAV-reglerna Skr. 1996/97:64
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård Bilaga 4
Projektledare: Paul Ciszuk
Medel: 1993/94 160 000 kr 1994/95 140 000 kr
Slutredovisning: 1996

Projekt: Mobilt hönshus med prövning av olika värp-
hönshybrider under två produktionscykler
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård
Projektledare: Paul Ciszuk
Medel: 1994/95 300 000 kr 1995/96 150 000 kr
Slutredovisning: 1997

Stiftelsen Lantbruksforskning

Projekt: Alternativa inhysningsformer för värphöns
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård
Projektledare: Leif Jansson och Ragnar Tauson
Medel: 1988 209 000 kr, 1989 324 000 kr, 1990
340 000 kr
Slutredovisning: 1994

Projekt: Utveckling av ett flervåningssystem för upp-
födning av höns
Förvaltande organ: Svenska lantmännens riksförbund (SLR)
Projektledare: Waldemar Löwgren
Medel: 324 000 kr
Slutredovisning: 1993

Projekt: Fot- och skelett/hudskador hos värphöns i alter-
nativa system
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård
Projektledare: Ragnar Tauson och Per Abrahamsson
Medel: 1990 170 000 kr, 1991 135 000 kr, 1992
160 000 kr
Slutredovisning: 1994

Projekt: Biologisk bekämpning av hönskvalster
Förvaltande organ: Lunds Universitet, systematisk zoologi
Projektledare: Lars Lundqvist
Medel: 1991 42 000 kr
Slutredovisning: 1991

Projekt: Golvhållning av värphöns i sk Voletagesys-
tem
Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien
Projektledare: Bo Algers

Medel: Ramanslag 4 år tot 1060 000 kr Skr. 1996/97:64
Slutredovisning: 1996 Bilaga 4

Projekt: Ergonomi och arbetsorganisation i hönshållningen

Förvaltande organ: SLU. Inst för jordbrukets biosystem och teknologi

Projektledare: Peter Lundqvist

Medel: Ramanslag 3x 450 000 kr

Slutredovisning: 1996

Projekt: Fodrets betydelse för hönsens beteende i alternativa inhysningssystem

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård

Projektledare: Klas Elwinger

Medel: Ramanslag 2 x 55 000 kr

Slutredovisning: 1996

Skogs- och jordbrukets forskningsråd

Projekt: Sociala faktorer som påverkar beteendet hos höns

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien

Projektledare: Linda Keeling

Medel: Ramanslag 3x370 000 kr

Slutredovisning: 1997

Projekt: Utveckling av klimat- och åtgärdsteknik för luftföroreningar i inhysningssystem för lösgående värphöns

Förvaltande organ: SLU. Inst för jordbrukets biosystem och teknologi

Projektledare: Gösta Gustavsson och Eva von Wachenfelt

Medel: 1995/96 510 000 kr 1997 340 000 kr

Slutredovisning: 1998

Djurskyddsorganisationerna

Projekt: Marielundsprojektet

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård

Projektledare: Ragnar Tauson

Medel: Svenska Djurskyddsföreningen
1 400 000 kr

Projekt: Golvhållning av höns i Voletagesystem

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien

Projektledare: Bo Algers

Medel: 1993 Sveriges Djurskyddsföreningars Riks-
förbund (SDR) 392 300 kr, Nordiska
Samfundet Mot Plågsamma Djurförsök
(NSMPD) 15 000 kr, Stiftelsen forskning
utan djurförsök (SFD) 60 000 kr
Slutredovisning: 1995

Skr. 1996/97:64
Bilaga 4

Projekt: Hönhållning i flervåningssystem med ute-
rastgård

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien

Projektledare: Bo Algers

Medel: SFD 80 000 kr

Projekt: Fjäderhackning och kannibalism i alternativa
system

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien

Projektledare: Bo Algers

Medel: Djurens vänner 1993 60 000 kr,
SDR (inkl lokal för) 1993 25 000 kr

Projekt: Probleminventeringar av värphönsanläggning-
ar

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien

Projektledare: Bo Algers

Medel: SDR 1994 80 000 kr, 1995 80 000 kr

Projekt: Utveckling av en värphönshållning där djuren
lever i naturliga flockar

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurens utfodring och vård

Projektledare: Paul Ciszuk och Lena Charpentier

Medel: 1994 SFD 60 000 kr

Projekt: Skillnader mellan dagens värphöns och deras
föregångare

Förvaltande organ: SLU. Inst för husdjurshygien

Projektledare: Per Jensen

Medel: 1995 SFD 50 000 kr

Arbetsmiljöfonden

Projekt: Arbetsmiljön avseende luftkvalitet och ergo-
nomi i nya inhysningssystem

Förvaltande organ: SLU. Inst för jordbrukets biosystem och te-
knologi

Projektledare: Lennart Mårtensson

Medel: 91/92 574 000 kr, 92/93 612 000 kr, 93/94
661 000 kr

Slutredovisning: 1994

Skr. 1996/97:64
Bilaga 4

Sammanfattning

Jordbruksverket

Djurskyddsfrämjande åtgärder	771 000 kr
Profylaxanslaget	350 000 kr
Ekologiska forskningsprogrammet	797 000 kr
Stiftelsen Lantbruksforskning	4 224 000 kr
Skogs- och jordbrukets forskningsråd	1 960 000 kr
Djurskyddsorganisationerna	2 302 300 kr
Arbetsmiljöfonden	1 847 000 kr
Summa	12 251 300 kr

Jordbruksdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 5 december 1996

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Peterson, Freivalds, Wallström, Åsbrink, Schori, Blomberg, Andersson, Winberg, Uusmann, Ulvskog, Lindh, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Pagrotsky, Östros, Messing

Föredragande: statsrådet Åhnberg

Regeringen beslutar skrivelse 1996/97:64 Alternativ till traditionell burhållning av höns.